

Matti Yliniemi

NORJAN RAHAPELIAUTOMAATTITOIMINNAN MUUTOKSESTA NÄKÖKULMIA SUOMEEN

NORJAN RAHAPELIAUTOMAATTITOIMINNAN MUUTOKSESTA NÄKÖKULMIA SUOMEEN

Matti Yliniemi
Opinnäytetyö
Syksy 2013
Liiketalouden koulutusohjelma
Oulun seudun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun seudun ammattikorkeakoulu
Liiketalouden koulutusohjelma

Tekijä(t): Matti Yliniemi

Opinnäytetyön nimi: Norjan rahapeliautomaattitoiminnan muutoksesta näkökulmia Suomeen

Työn ohjaaja(t): Topi Haapasalo

Työn valmistumislukukausi ja –vuosi: Syksy 2013

Sivumäärä: 48 + 10 liitesivua

Opinnäytetyön tavoitteena on tarkastella Suomen rahapeliautomaattitoimintaa hakemalla näkökulmia Norjasta. Tarkastelussa kiinnitetään erityisesti huomiota rahapeliautomaattien aiheuttamaan ongelmapelaamiseen.

Työn teoriaosiossa ensimmäiseksi tutkittiin miten ja miksi rahapeliautomaattitoiminta on muotoutunut Suomessa nykyiselleen. Työssä annetaan muun muassa tarkat lukemat peliautomaattien määrän ja tuoton kehityksestä. Suomalaisten rahapelaamisesta ja ongelmapelaamisesta kerrotaan myös yleisesti. Norjan osalta käsitellään sitä, mikä johti siihen muutokseen, että n. 20 000 vanhan mallista rahapeliautomaattia vedettiin kokonaan pois markkinoilta ja automaattitoiminta siirrettiin yksinoikeudeksi Norjan kansalliselle peliyhtiölle Norsk Tippingille. Norjan osalta käydään myös läpi, miten muutos vaikutti ongelmapelaamiseen sekä muiden rahapelien pelaamismääriin. Teoriaosion lisäksi tutkittiin kvantitatiivisella kyselylomakkeella Internetissä vastaajien mielipiteitä rahapeliautomaattitoiminnasta Suomessa.

Kun tarkasteltiin sitä miten Suomen rahapeliautomaattitoiminta on muotoutunut nykyiselleen, niin huomionarvoisinta oli rahapeliautomaattien määrän erityinen kasvu 90-luvun laman aikaan. Silloin Raha-automaattiyhdistyksen antama tuki sosiaali- ja terveysalan järjestöille koettiin erityisen tärkeäksi, koska laman takia heikompaan asemaan jääneitä oli enemmän ja kuntien heikko taloustilanne ei riittänyt kaikkien auttamiseen. Nykyään rahapeliautomaatit ovat kuitenkin myös ylivoimaisesti suurin ongelmapelaamisen aiheuttaja Suomessa. Norjassa muutokseen vaikutti erityisesti rahapeliautomaattien laajan levityksen aiheuttama ongelmapelaaminen ja alaikäisten rahapelaamisen heikko valvonta. Vanhojen automaattien poistamisen jälkeen ongelmapelaaminen on Norjassa vähentynyt huomattavasti. Tehdyistä tutkimuksista käy myös ilmi, että rahapeliautomaattien pelaajat eivät merkittävässä määrin siirtyneet pelaamaan muita rahapelejä. Uusien Multix automaattien levitys on lähtenyt Norsk Tippingiltä nihkeästi käyntiin. Kuitenkin jo nyt voidaan todeta, että pelien vähemmän uhkapelimäinen luonne ja pakolliset rajoitukset ovat hyviä ominaisuuksia kun ajatellaan ongelmapelaamisen minimointia.

Kyselystä saadut tulokset osoittivat, että rahapeliautomaattitoiminta tällaisenaan jakaa mielipiteitä kahtia. Suurin osa piti rahapeliautomaattien sijoittelua julkisiin tiloihin huonona asiana ongelmapelaajien, vanhusten ja alaikäisten rahapelaamisen kannalta. Toisaalta lähes puolet taas olivat sitä mieltä että se on hyväksyttävä tapa RAY:ltä kerätä varoja hyväntekeväisyyteen. Vajaa neljännes oli sitä mieltä, että automaattien hajasijoittelu julkisiin tiloihin tulisi lopettaa kokonaan.

Asiasanat: rahapeliautomaatti, ongelmapelaaminen, rahapelaaminen,

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Degree programme in Business Economics

Author(s): Matti Yliniemi

Title of thesis: Perspectives to Finland from the change in Norwegian slot machine environment

Supervisor(s): Topi Haapasalo

Term and year when the thesis was submitted: Autumn 2013

Number of pages: 48+10
pages of appendices

The objective of this thesis was to get perspectives to Finnish slot machine industry from Norway. Research concentrates especially on problem gambling caused by slot machines.

In theoretical part the first goal was to find out how slot machine industry has developed in Finland to its present state. Graphs show the development of total number of slot machines and total profit gained from the industry in Finland. Gambling and problem gambling in Finland are handled generally in theoretical part. One of the goals was to find out what lead to the removal of approximately 20 000 older technology slot machines in Norway. And why exclusive rights to run slot machine industry in Norway were given to Norsk Tipping. One chapter tells how the change affected on problem gambling and playing other gambling forms in Norway. In addition to theoretical part there is also quantitative research which shows respondents opinions about Finnish slot machine industry. The research was conducted by internet survey.

During the 90's recession Finland's Slot Machine Association (shortened in Finland: RAY) increased heavily the total number of slot machines in Finland. RAY provides financial aid to social and health sector organizations. During the recession more people needed help and municipalities weren't able to help because of bad financial situation. Nowadays slot machines are causing by far the most problem gambling in Finland from all forms of gambling. Reasons for the change in Norway were mainly the increase of problem gambling because of slot machines and poor control in underage gambling. After the removal of old slot machines the problem gambling in Norway has decreased remarkably. Research dealing with this subject also shows that slot machine players didn't significantly increase playing other forms of gambling. The distribution of new Multix gaming terminals has been weak by Norsk Tipping. Although it's already possible to say that Multix games' less addictive nature and mandatory restrictions are good features when thinking about minimizing the change of problem gambling.

The results from the survey show that slot machine industry in Finland divides opinions. Majority of respondents think that slot machine distribution in public spaces is a bad thing for problem gamblers, elderly and underage. On the other hand almost half of the respondents think that it's acceptable way from RAY to collect funds to charity. A bit less than quarter were thinking that distribution in public spaces should be stopped completely

Keywords: slot machine, problem gambling, gambling

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	RAHAPELIAUTOMAATTIEN HISTORIAA SUOMESSA	8
2.1	Raha-automaattiyhdistyksen perustaminen	8
2.2	RAY:n toimintaa 1940–1990	8
2.3	Korttimaksaminen	9
2.4	Ikärajamuutos	9
2.5	Päävoittojen nosto ja etuasiakkuusohjelma	10
3	RAHAPELIAUTOMAATTIEN TUOTON JA MÄÄRÄN KEHITYS SUOMESSA.....	11
3.1	RAY:n 1990-luvun alusta jatkuneen tuloskasvun tavoittelun taustat	11
3.2	Rahapeliautomaattien osuus RAY:n kokonaistuotosta	14
3.3	Automaattien määrien ja pelipaikkojen kehitys	15
3.4	RAY:n rahapeliautomaattien pelit.....	17
4	RAHAPELIAUTOMAATTITOIMINNAN MUUTOS NORJASSA.....	18
4.1	Vanhojen peliautomaattien poisto markkinoilta	18
4.2	Uusien Multix automaattien tulo markkinoille	19
4.3	Norjan vanhojen automaattien pelit.....	20
4.4	Multix automaattien pelit	20
5	RAHAPELIEN ONGELMAPELAAMINEN SUOMESSA	21
5.1	Suomalaisten rahapelaaminen ja ongelmapelaaminen.....	21
5.2	Pääasiallinen ongelmia aiheuttava peli	22
5.3	Rahapeliautomaatit yleisesti ongelmapelaamisen aiheuttajana	23
6	RAHAPELIAUTOMAATTITOIMINNAN MUUTOKSEN VAIKUTUKSET NORJASSA.....	24
6.1	Vaikutukset ongelmapelaajien kokonaismäärään	24
6.2	Rahapeliautomaattien pelaajien siirtyminen muihin peleihin	24
6.3	Vaikutukset pelien myynteihin.....	25
6.4	Ensisijainen ongelmia aiheuttava peli	26
6.5	Multix automaattien rajoitusten käyttö.....	27
7	TUTKIMUS.....	29
7.1	Tutkimusmenetelmä.....	29
7.2	Vastaajien pelaamistausta ja suhde ongelmapelaamiseen.....	30
7.3	Mielipiteet koskien rahapeliautomaattitoimintaa Suomessa	34
8	JOHTOPÄÄTÖKSET.....	39
9	POHDINTA.....	42
	LÄHTEET.....	45
	LIITTEET	49

1 JOHDANTO

Suomessa voidaan katsoa olevan väkimäärään nähden runsaasti rahapeliautomaatteja. Peliautomaatteihin törmää päivittäin asioidessaan mm. ruokakaupoissa, kioskeissa ja huoltoasemilla, kun taas useimmissa maissa automaattit on sijoitettu vain niitä varten oleviin kasinoihin tai pelisaleihin. Peliautomaateista saatu liikevoitto käytetään kokonaisuudessaan hyväntekeväisyyteen, mutta automaattien aiheuttama ongelmapelaaminen on alkanut saada mediahuomiota ja herättää keskustelua. Kansallisen ongelmapelaajia auttavan puhelimen Peluurin tilastoissa rahapeliautomaattit ovat olleet vuosia ylivoimaisesti suurin peliongelman aiheuttaja, niissä tapauksissa kun pääasiallinen ongelman aiheuttaja on saatu selvitettyä.

Norjassa kesällä 2007 peliautomaattit vedettiin kokonaan pois markkinoilta vedoten mm. niiden aiheuttamaan ongelmapelaamiseen ja alaikäisten pelaajien heikkoon valvontaan. Rahapeliautomaattitoiminta siirrettiin Norjan kansallisen rahapeliyhtiön Norsk Tippingin yksinoikeudeksi. Norsk Tipping toi markkinoille maailmanlaajuisestikin ainutlaatuiset Multix automaattit, joiden on tarkoitus olla samalla erittäin vastuullista rahapelaamista tukevia ja viihdyttäviä. Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on hakea näkökulmia Suomen rahapeliautomaattitoimintaan Norjasta. Tutkimusongelmia ovat: *Miten nykytilanteeseen Suomessa on päädytty? Mikä Suomessa on tilanne ongelmapelaamisen osalta ja miten rahapeliautomaattit mahdollisesti vaikuttavat siihen? Missä määrin rahapeliautomaattitoiminta Norjassa vanhojen automaattien aikaan vastasi Suomen toimintaa? Miten muutos Norjassa tapahtui ja mitkä ovat olleet muutoksen vaikutukset ongelmapelaamiseen ja pelaamismääriin?* Sisäasianministeriön arpajais- ja asehallintoyksikön päällikkö Jouni Laiho kertoi 45 minuuttia ohjelmassa peliautomaattien määrän lisäämisen Suomessa tähtäävän kysynnän tyydyttämiseen, eikä sen tarkoituksena ole luoda uutta kysyntää. Muun muassa tähän väittämään voidaan hakea epäsuorasti vastauksia käyttämällä esimerkkinä sitä, miten muutos Norjassa on vaikuttanut.

Työn lähteenä Suomen osalta ovat Raha-automaattiyhdistyksen vuosiraportit vuosilta 1994–2012, RAY:n nettisivut sekä terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen raportti: Suomalaisten rahapelaaminen 2011. Norjan osalta Norwegian Gaming and Foundation Authority:n tekemät tutkimukset sekä Ian Hornen toimittama raportti: The Gaming Machine Environment in Norway.

Laajan teoriaosion lisäksi työssä toteutettiin Internet kyselylomakkeella kvantitatiivinen tutkimus, jossa tutkittiin vastaajien mielipiteitä Suomen rahapeliautomaattitoimintaa kohtaan. Kyselyn ensimmäisessä osiossa selvitettiin vastaajien rahapelien pelaamistaustaa ja suhdetta ongelmapelaamiseen. Toisessa osiossa mm. mielipiteitä rahapeliautomaattien sijoittelusta julkisiin tiloihin sekä pankkikorttimaksu ominaisuuden lisäämisestä. Toisen osion tulosten analysoinnissa tehtiin erilaisia ryhmiä erilaisten pelaamistaustojen tai muiden mielipiteisiin vaikuttavien tekijöiden perusteella.

Tutkimuksella ei ole toimeksiantajaa, vaan se on rahapelialasta kiinnostuneen opiskelijan yksinäinen projekti. Aiheen valintaan vaikutti se, että oman nettipokeriharrastuksen seurauksena on tullut seurattua uutisointia ja keskustelua rahapeliteiminnasta Suomessa jo vuosia.

Työssä esiintyviä käsitteitä:

Palautusprosentti:

Palautusprosentti ilmoittaa, montako prosenttia pelaajien peliin panostamasta rahamäärästä palautuu pelaajille voitonmaksuna.

Rahapeliautomaatti:

Rahapeliautomaatti on nykyisin pääasiassa tietokone teknologialla toimiva uhkapelikone. Rahapeliautomaatti termillä voidaan tarkoittaa sekä Internetissä toimivia pelejä että fyysisiä automaatteja. Tässä työssä sanalla tarkoitetaan aina fyysistä automaattia, mikäli sanan yhteydessä ei toisin mainita.

Rahapelien tuotto:

Tuotolla tarkoitetaan peleihin hävittyä rahan määrää, eli sitä summaa mikä jää kun pelaajien kokonaispanosten määrästä vähennetään voitonmaksut.

RAY:n pelisalit:

RAY:n pelisalit ovat RAY:n omia vain rahapelaamiseen tarkoitettuja pelipaikkoja ympäri Suomea, joissa on useita rahapeliautomaatteja ja pelisalin tyypistä riippuen myös kasinopelejä. Pelisaleissa on aina RAY:n henkilökuntaa joka mm. hoitaa alaikäisvalvontaa ja avustaa pelaamiseen liittyvissä kysymyksissä.

SOGS pisteytys:

Suomessa on käytetty ongelmapelaamisen laajuuden arviointiin kansainvälisesti tunnetuinta, ajallisten ja alueellisten vertailujen tekemisen mahdollistavaa ns. SOGS-R (South Oaks Gambling Screen) –kysymyspatteristoa. Siinä vastaajat pisteytetään erilaisten pelaamisen ongelmallisuutta kartoittavien kysymysten perusteella niin, että jokaisesta riskivastauksesta saa pisteen.

2 RAHAPELIAUTOMAATTIEN HISTORIAA SUOMESSA

2.1 Raha-automaattiyhdistyksen perustaminen

Ensimmäisen kerran rahapeliautomaattitoimintaa harjoitettiin Suomessa 1920-luvulla. Tuolloin yksityiset liikemiehet tuottivat Saksasta kansalaisten pelattavaksi pajatsotyypisiä rahapeliautomaatteja. Vuonna 1927 viranomaiset alkoivat kiinnittää ensimmäisen kerran huomiota raha-automaatteihin. Yleisesti alettiin arvostella sitä, että yksityisrittäjät käyttävät ihmisten pelaamistarvetta vain omaksi hyödykseen. Vuonna 1933 tilanteeseen puututtiin valtiovallan toimesta antamalla asetus, jonka mukaan vain hyväntekeväisyysjärjestöillä on yksinoikeus rahapeliautomaatteihin. Yksityisille jäi kuitenkin oikeus omistaa ja huoltaa automaatteja. Järjestöjen keskinäinen kilpailu johti siihen, että vuonna 1937 sisäministeriö antoi uuden asetuksen jonka mukaan pelitoiminnan harjoittaminen annetaan yksinoikeudeksi pian perustettavalle yhdistykselle. Asetuksessa määriteltiin myös, että peleistä kertyvillä tuloilla yhdistyksen tuli hankkia varoja kansanterveyden edistämiseen. Näin v.1938 syntyi Raha-automaattiyhdistys kahdeksan hyväntekeväisyysjärjestön ja valtiovallan edustajien perustamana. Yhdistys perustettiin harjoittamaan rahapeliautomaattitoimintaa yksinoikeudella sekä huolehtimaan varojen asianmukaisesta jakamisesta sosiaali- ja terveysjärjestöjen työn tukemiseksi. RAY:n toiminta alkoi 1.4.1938, jolloin se ryhtyi myös valmistamaan omia automaatteja. (RAY 2013c, hakupäivä 17.9.2013.)

2.2 RAY:n toimintaa 1940–1990

Vuosina 1940–1960 pelitoimintaa harjoitetaan pelkästään pajatsoilla. Mallia joudutaan uudistamaan muutaman kerran, koska inflaation vuoksi pelikolikkoa vaihdetaan. Vuonna 1974 ensimmäiset RAY:n hedelmäpelit tulevat markkinoille ja v. 1980 RAY otti ensimmäiset omavalmisteiset hedelmäpelinsä käyttöön Suomessa. Vuonna 1986 RAY:n tuotto lähti voimakkaaseen kasvuun, kun otettiin käyttöön uusia omavalmisteisia hedelmäpelimalleja sekä videopokereita automaateissa. Vuonna 1989 RAY perustaa ensimmäiset omat pelisalit ja vuonna 1991 Helsinkiin Suomen ensimmäisen kansainvälisen kasinon. (RAY 2013c, hakupäivä 17.9.2013.)

2.3 Korttimaksaminen

Ensimmäiset korttimaksamisen mahdollistavat automaattit RAY lanseerasi vuonna 2008. Nykyään korttimaksaminen on mahdollista lähes kaikissa automaateissa. (RAY 2013g, hakupäivä 23.9.2013.) Maksukortiksi käyvät kaikki Suomessa toimivien pankkien sirulliset debit kortit. Korttimaksamisen ikäraja on 18 vuotta ja luotolla pelaaminen ei ole mahdollista. Tyypillinen kertaoston yläraja on 20€, mutta automaattikohtaisesti siinä on myös eroja. Kortilla on oletuksena vuorokausikohtainen 50€ käyttöraja ja sitä voi halutessaan säätää 0-100€ väliltä. Peliostot vähentävät rajoitusta ja voitot puolestaan kasvattavat sitä. Käyttörajaa voi muuttaa milloin haluaa, mutta muutos tulee voimaan kokonaisen vuorokauden jälkeen klo 00.00. Voitonmaksu tapahtuu tilisiirtona käytetyn pankkikortin tilille pankista riippuen 1-3 vuorokauden kuluessa. (RAY 2013e, hakupäivä 23.9.2013.)

Pankkikorttimaksamismahdollisuuden lisäämistä perusteltiin mm. sillä, että nykyisin käytetään yhä vähemmän käteistä rahaa joten peliautomaattien toimiminen vain käteisellä olisi ollut RAY:n kannalta kestänyt. Korttimaksaminen helpottaa myös yrityskumppaneiden työmäärää, kun seteleitä ei vaihdella kolikoihin tiskillä samaan tapaan kuin ennen. (RAY 2009, hakupäivä 23.9.2013, 18) Korttimaksamisen kerrottiin myös tuovan avaimia vastuullisen pelaamisen hallintaan päiväkohtaisilla rajoituksilla ja sillä, että alaikäiset eivät voi pelata kortilla. Kun kolikoilla maksaminenkin on edelleen mahdollista, niin korttimaksamisen ei voi katsoa juuri tuovan uusia keinoja ongelmapelaamisen ehkäisyyn. Peleihin käytetyn rahamäärän seuraaminen kuitenkin helpottuu, kun maksut ja nostot näkyvät tiliotteessa. Joissain tapauksissa tämä saattaa laittaa pelaajan miettimään pelaamistaan. (RAY 2012, hakupäivä 23.9.2013.)

2.4 Ikärajamuutos

Arpajaislain muutoksen myötä RAY:n pelien ikäraja nousi viidestätoista kahdeksaentoista vuoteen 1.7.2011. Ikärajan valvonnasta huolehtivat RAY:n yrityskumppaneiden henkilöstö, sekä RAY:n pelisaleissa RAY:n omat työntekijät. (RAY 2013d, hakupäivä 25.9.2013.)

RAY kouluttaa kumppaneidensa henkilöstöä ikärajan valvontaan ja jokaisessa pelipisteessä on oltava valvontakoulutuksen suorittaneita henkilöitä. Automaatit pyritään sijoittamaan toimitiloihin, niin että niiden valvominen olisi mahdollisimman helppoa. Jokaisessa pelipisteessä johon alaikäisen on mahdollista päästä, on käytössä pelaamisen esto järjestelmä. Järjestelmä toimii siten, että pelien valvoja voi halutessaan kaukosäätimellä keskeyttää pelaamisen. Vuoden 2011

lopussa pelipisteitä joihin alaikäiset pääsevät vapaasti oli 6370 ja niihin oli sijoitettu 14250 raha-automaattia. RAY:n pelinvalvontayksikkö tekee vuosittain 3500 suunniteltua pelipistetarkistusta. Mikäli tarkistuksista herää epäily valvonnan puutteellisuuksista se johtaa neljään ylimääräiseen tarkastuskäyntiin. Toistuvat puutteet valvonnassa johtavat yrityskumppanin kanssa raha-automaatti sopimuksen purkamiseen vähintään kolmeksi kuukaudeksi. (Mustalampi 2012, 8-12, hakupäivä 1.10.2013.)

Rahapeliautomaattien ikärajan valvonnan tehokkuus on kuitenkin varsin heikkoa verrattuna esim. alkoholin ja tupakkatuotteiden ikärajakontrolliin. Vuonna 2012 tehdyissä rahapeliautomaatin pelaamiskokeissa vain 4% 179:stä ostokokeesta pelaaminen estettiin henkilöllisyystodistuksen puuttumisen vuoksi. (Warpenius, Holmila, Raitasalo 2012, 6, hakupäivä 15.9.2013.)

2.5 Päävoittojen nosto ja etuasiakkuusohjelma

Maaliskuussa 2009 RAY nosti automaattien pelien päävoittoa. Kaupoissa ja kioskeissa pelien päävoitot nousivat 20 eurosta 50 euroon. Ravintoloissa 40:stä 75 euroon ja pelisaleissa 50:stä 100 euroon. Muutosta perusteltiin inflaatiolla. (Pokerista 2009, hakupäivä 30.9.2013.)

Elokuussa 2012 RAY käynnisti etuasiakkuus kanta-asiakasohjelman (STT Info 2012, hakupäivä 30.9.2013). Etuasiakkuus tarjoaa pelaajille pelaamiseen liittyviä etuja ja antaa välineet oman pelaamisen hallintaan. Etuasiakkuuden piiriin kuuluvat sekä RAY:n internetissä tarjoamat pelit, että automaattit pelipisteissä ja pelisaleissa. Raha-peliautomaateissa etuasiakkuuden käyttöväline on tavallinen debit maksukortti. Etuasiakkaana pelaaja joutuu asettamaan itselleen päivä- ja kuukausikohtaiset rajoitukset sekä pystyy seuraamaan omaa pelihistoriaansa RAY:n nettisivuilta. Lisäksi etuasiakas voi laittaa pelikiellon tunnistetulle korttipelaamiselle. Etuasiakkuutta ei käynnistetty pelkästään pelaamisen hallinnan vuoksi, vaan sillä myös pyritään tarjoamaan asiakkaille ns. porkkanoita pelaamiseen. Etuasiakkailla on mahdollisuus voittaa automaateista huikea 5000€ onnenpotti päävoitto millä tahansa pelaamallaan kierroksella. Etuasiakas saa myös paljon muita etuja, kuten mm. osallistuu arvontoihin, saa alennusta huoltoasemien ja kioskien tuotteista ja 200€ alennuksen pelisaleissa järjestettävästä Ruutu-pelikoulu yksityistilaisuudesta. RAY:n etuasiakkuus on vielä suhteellisen nuori käsite, joten tulevaisuudessa RAY mahdollisesti kehittää ja lisää antamia etuisuuksia. (RAY 2013b, hakupäivä 1.10.2013.)

3 RAHAPELIAUTOMAATTIEN TUOTON JA MÄÄRÄN KEHITYS SUOMESSA

3.1 RAY:n 1990-luvun alusta jatkuneen tuloskasvun tavoittelun taustat

Arpajaislaissa on määritelty, että raha-automaattien, kasinopelien ja pelikasinotoiminnan tuotto käytetään avustusten myöntämiseen oikeuskelpoisille yleishyödyllisille yhteisöille ja säätiöille (Arpajaislaki 22§). Sekä raha-automaattiyhdistyksestä todetaan seuraavasti: ”Rahapeliyhteisön toiminnasta tulevat varat käytetään terveyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämiseen” (Arpajaislaki 13§). RAY:n avustustoiminnan suuntaviivat luo RAY:n laatima avustus-strategia. Linjauksissa ja painoalueissa tarkastellaan mm. yhteiskunnallista kehitystä. Strategiaan vaikuttavat myös järjestöjen kanssa käydyt keskustelut hyvinvoinnin näköaloista ja haasteista. Myös sosiaali- ja terveysministeriön strategioita käytetään apuna strategiaa luotaessa. Viimeisimmät avustusstrategiat ovat käsittäneet 4 seuraavaa avustusvuotta. (RAY avustusosasto 2008, hakupäivä 15.9.2013.)

Vuonna 1994 RAY pystyi laman ja työttömyydestä huolimatta kasvattamaan liikevaihtoaan 7,7 prosentilla. RAY:ltä avustuksia hakevat yhteisöt elivät ristiriitaisia aikoja. Kuntien mahdollisuudet hoitaa laman aiheuttamia sosiaalisia ongelmia heikkenivät säästötoimien myötä ja siten RAY:n antamasta tuesta tuli entistä tärkeämpää. (RAY 1994, 6,16, hakupäivä 2.10.2013.) Valtion, kuntien ja yksityisten ihmisten kokemien talousvaikeuksien takia sosiaalisen avun tarve lisääntyi koko 1990 luvun laman ajan ja RAY on pyrkinyt tukitoiminnallaan vastaamaan näihin haasteisiin. Vuodelle 1997 avustuksia haki sen hetken ennätysmäärä, eli 1684 järjestöä summaltaan yhteensä 3,7 miljardia markkaa. Valtioneuvosto hyväksyi avustukset 955 hakijalle ja tuen määrä oli yhteensä 1454 miljoonaa markkaa. (RAY 1996, 20, hakupäivä 18.9.2013.) RAY:n kovaa tuloskasvun tavoittelua 90-luvulla perustellaan siis erityisesti avuntarpeen lisääntymisellä.

Tuloskasvun tavoittelu vastuullisesti on yleensä otettu esille vuosiraporttien alkuteksteissä. Seuraavassa lainauksia eri vuosien raporteista koskien vastuullista tuloskasvua:

Juhlavuonna kävi selväksi, että sosiaali- ja terveysjärjestöjen merkitys suomalaisten hyvinvoinnille ja RAY:n tehtävä järjestöjen toiminnan rahoittajana tunnetaan laajalti. Yhä markkinakeskeisemmässä yhteiskunnassa hyvinvointi ja inhimillisyys edellyttävät myös sellaisia palveluja, joille ei ole kaupallista kysyntää ja joiden avulla voidaan kanavoida vapaaehtoista auttamista. (RAY 1998, 6, hakupäivä 18.9.2013.)

Rahapelitoiminnan tavoitteena on pitää tuottojen kasvu maltillisena siten, että järjestöjen pitkäjänteinen toiminta ja kehittäminen turvataan. Toisaalta RAY pyrkii ehkäisemään yksilöille pelaamisesta aiheutuvia taloudellisia ja sosiaalisia haittoja. (RAY 2000, 2, hakupäivä 18.9.2013.)

”Kohtuullisuus merkitsee yhä tänä päivänä sitä, että RAY:n liikevaihdon vuotuinen kasvu pyritään pitämään kansalaisten ostovoiman kehityksen mukaisena” (RAY 2000, 4, hakupäivä 18.9.2013).

”RAY lähtee rahapelitoiminnassa siitä, että pelaamisen volyymia kasvatetaan hallitusti kansantalouden kehityksen mukaan” (RAY 2002, 3, hakupäivä 18.9.2013).

RAY sovittaa pelitarjontansa pelaajien ostovoiman kehitykseen. Näin varmistetaan, että pelaamisesta mahdollisesti aiheutuvat sosiaaliset haitat pysyvät kurissa samalla kun avustusta saavien järjestöjen pitkäjänteinen toiminta turvataan. (RAY 2004, 1, hakupäivä 18.9.2013.)

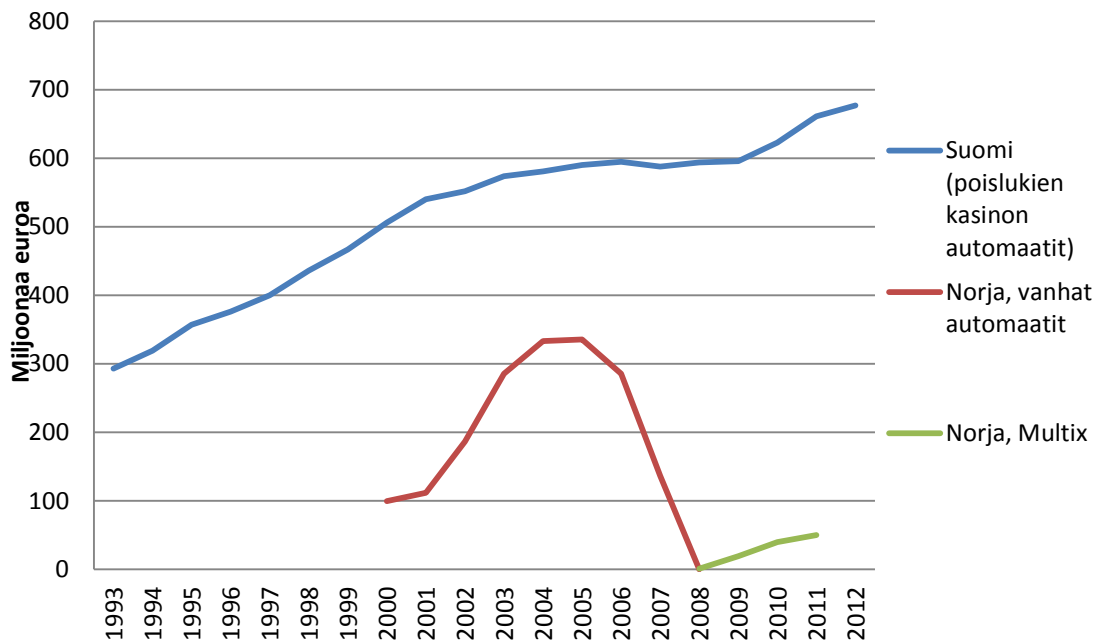
Näistä yllä olevista lainauksista käy ilmi, että avustusta saavien järjestöjen toiminnan turvaaminen ja kansantalouden kehitys ovat painavimmat perusteet RAY:n jatkuvalla tuloskasvun tavoittelulle. 90-luvun laman jälkeen tuloskasvua on kuitenkin alettu perustelemaan enemmän ostovoiman kasvamisella, kuin avuntarpeen lisääntymisellä.

Kysyntä raha-automaattiyhdistyksen avustuksille on ollut jokaisena toimintavuonna reilusti suurempi, kuin mitä RAY:llä on ollut tarjota avustuksiin rahaa. Lain mukaan avustuksia ei saa myöntää valtion ja kuntien tehtävien täyttämiseen tai myytävien palvelujen tuottamiseen (RAY 2013a, hakupäivä 23.9.2013). RAY:n vuoden 2008 vuosiraportissa todetaan kuitenkin: ”Julkisen vallan olisi taattava jokaiselle kansalaiselle riittävä sosiaali- ja terveyspalvelut ja edistettävä väestön terveyttä. Monet julkiselle sektorille kuuluvat asiat ovat kuitenkin liukuneet järjestöjen tehtäviksi ja RAY:n rahoittamiksi.” (RAY 2008, 43, hakupäivä 18.9.2013.) Vuoden 2012 RAY:n vuosiraportissa todettiin avustustoiminnasta seuraavalla tavalla:

RAY:n avustustoiminnalla on lakisääteinen päämäärä ja perustehtävä: edistää terveyttä ja sosiaalista hyvinvointia tukemalla yleishyödyllisten yhteisöjen ja säätiöiden toimintaa. RAY:n tuotot auttavat vuosittain satoja tuhansia suomalaisia ja RAY:n rahoitus turvaa satojen sosiaali- ja terveysalan järjestöjen toimintaedellytykset Suomessa. (RAY 2012, 27, hakupäivä 23.9.2013.)

Lukuisten yhteiskunnan hyvinvointia edistävien yhteisöjen toiminta ei olisi mahdollista ilman RAY:n myöntämiä avustuksia. Kuten vuoden 2008 vuosiraportissa todetaan, myös julkiselle sektorille kuuluvien tehtävien hoito on osittain mennyt RAY:n rahoittamille järjestöille. RAY:n avustustoiminnan on koettu olevan niin tärkeää, että jatkuvan tuloskasvun tavoittelusta on tullut melkein itsestäänselvyys. Kuviosta 1 näkee rahapeliautomaateista saatu tuotto 1993-2012. Sen

kehitys kulkee lähes käsi kädessä RAY:n kokonaistuoton kehityksen kanssa, koska rahapeliautomaateista saadun tuoton osuus on niin suuri kokonaistuotosta (katso kuvio 2). Vuonna 2012 RAY:n pelitoiminnan kokonaistuotto oli 775,1 miljoonaa euroa. Tuotto jakautui siten että 399 miljoonaa euroa (51,1 %) meni avustuksina sosiaali- ja terveysministeriölle, 101,9 miljoonaa euroa (13 %) automaattien sijoituspaikkamaksuihin, 92,8 miljoonaa euroa (12 %) arpajaisveroon, 65,1 miljoonaa euroa henkilöstökuluihin (8,4 %), 36,8 miljoonaa euroa (4,8 %) nettoinvestointeihin ja loput 79,5 miljoonaa euroa (10,3 %) muihin kuluihin. (RAY 2012, 4, hakupäivä 18.9.2013.)

KUVIO 1. Rahapeliautomaateista saatu tuotto Suomessa ja Norjassa 1993–2012

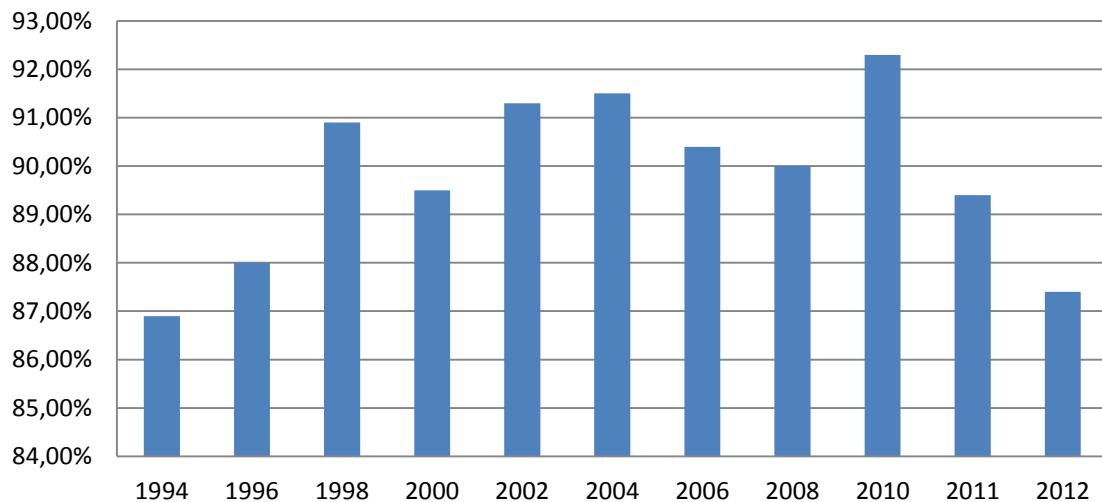
(Suomen luvut on kerätty RAY:n vuosiraporteista vuosilta 1994–2012. Vuosien 1994–2000 raporteissa on ilmoitettu tuoton sijaan liikevaihto. Liikevaihto eroaa tuotosta siten, että RAY on vähentänyt liikevaihdostaan maksetut arpajaisverot. Tuotto niiden vuosien luvuista saadaan siis lisäämällä liikevaihtoon arpajaisveron osuus. Vuosiraportit eroavat toisistaan monella tavalla, ja se miten tuotto on laskettu on aina vuosiraporttikohtaista. Useimmissa tapauksissa on joutunut erikseen hakemaan pelialien automaattien tuoton ja lisäämään sen hajasijoitettujen automaattien tuottoon.)

Norjan vanhojen automaattien osalta on käytetty lähteenä: Hoffman, B. H. 2012, 9. Tuotto on laskettu vanhoille automaateille ilmoitetun 90 % palautusprosentin mukaan. Tuotto saadaan kertomalla lähteen diagrammissa olevat luvut luvulla 0,1. Lukemia ei voi pitää tarkkoina, mutta hyvin paljon suuntaa antavina. Laskutapa tuotolle ja palautusprosentti on varmistettu presentaation tekijältä itseltään. Multix-automaattien tuotto on saatu Norsk Tippingin vuosiraporteista vuosilta 2008–2011.)

3.2 Rahapeliautomaattien osuus RAY:n kokonaistuotosta

Raha-automaattien pelaajat ovat olleet RAY:n historian ajan sen ylivoimaisesti merkittävin tulonlähde. Muita tulonlähteitä tällä hetkellä ovat ravintolakasinopelit, kasinopelit pelisaleissa, Casino Helsinki (entinen Casino RAY), myynti ja vuokraus sekä vuodesta 2010 lähtien nettirahapelit. Raha-automaateista pelaamalla saadun tuoton osuus vakiintui vuosille 1998-2010 90-92 prosentin väliin, kun keväällä 1996 RAY päätti lopettaa raha-automaattien vientitoiminnan. Päätös 25 vuotta kestäneen vientitoiminnan lopettamisesta johtui siitä, että toiminnan jatkaminen olisi vaatinut kehityspanosten merkittävää lisäämistä. Omaan pelitoimintaan tarvittavien automaattien määrä ja malliston valikoima lisääntyi, kun samaan aikaan myynti päävientialueella Norjassa väheni. (RAY 1996, 15, hakupäivä 18.9.2013.) Vuonna 2010 RAY avasi oman kotimaisen nettipelipalvelun johon kuuluvat sekä nettipokeri että nettikasinopelit (RAY 2010, 15, hakupäivä 10.10.2013). Kun nettipalvelu otti osuutta tuotoista, niin raha-automaattien osuus laski 87,4%:iin toimintavuonna 2012. Raha-automaateista saatu tuotto ei kuitenkaan sen osuuden pienenemisestä huolimatta vähentynyt, vaan kasvoi RAY:n kokonaistuoton kasvun mukana (katso kuvio 1).

Rahapeliautomaattien osuus RAY:n kokonaistuotosta 1994-2012

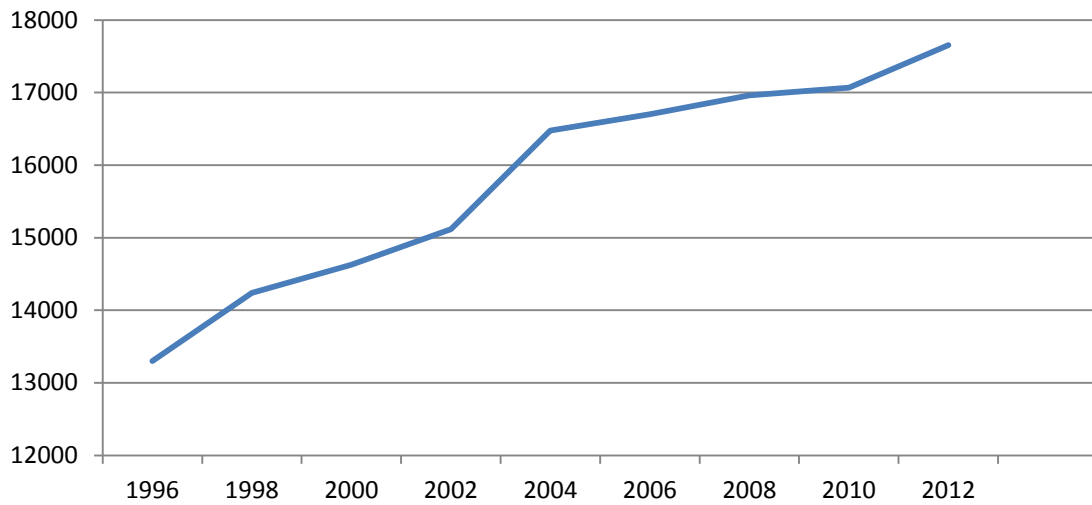
KUVIO 2. Rahapeliautomaattien osuus RAY:n kokonaistuotosta 1994-2012 (Kokonaistuoton lukemat on kerätty RAY:n vuosien 1994-2012 vuosiraporteista. Rahapeliautomaattien tuotot on valmiiksi laskettu kuvioon 1.)

3.3 Automaattien määrien ja pelipaikkojen kehitys

Yrityskumppaneiden tiloissa sijaitsevat automaattit ovat aina olleet ylivoimaisesti tärkein tulonlähde RAY:lle. Vuonna 2012 75,6 % (585,6 miljoonaa euroa) RAY:n kokonaistuotoista tuli yrityskumppaneiden tiloissa sijaitsevista rahapeliautomaateista (RAY 2012, 4, 19, hakupäivä 18.9.2013). Peliautomaattien määrän lisääminen yrityskumppaneiden tiloissa vuosittain on ollut luonnollinen kehitys, kun tulokasvuakin on tavoiteltu vuosittain. Voimakkaampi määrän lisääminen 90-luvulla ja 2000-luvun alussa johti myös voimakkaaseen tuoton kasvuun automaattien osalta. (Kuvio 1 ja kuvio 3.) Liiketilatyypeittäin automaatteja oli vuonna 2009 sijoiteltu seuraavanlaisesti: ravintoloihin ja kahviloihin 6003 automaattia, kauppoihin 5277 automaattia, huoltoasemille 3348 automaattia, kioskeihin 2067 automaattia ja muihin kuin edellä mainittuihin 288 automaattia (RAY 2009, 41, hakupäivä 23.9.2013). Samalla kun hajasijoitettuja automaatteja on lisätty on tulokasvu haettu myös lisäämällä RAY:n omien pelisalien määrää. Pelisalien määrä on kaksinkertaistunut vuodesta 1996 vuoteen 2012 (kuvio 4).

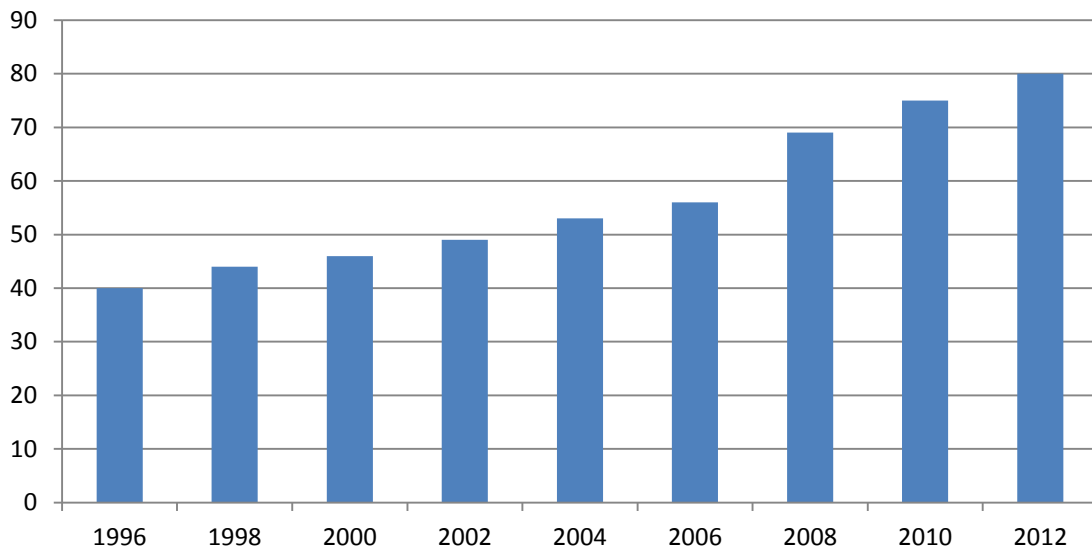
Yhteensä vuonna 2012 Suomessa oli 20369 rahapeliautomaattia. Niistä 17655 sijaitsi yrityskumppaneiden tiloissa sijaitsevissa pelipisteissä, 2418 RAY:n omista pelisaleissa ja loput 296 Casino Helsingissä. (RAY 2012, 13, hakupäivä 18.9.2013.) Rahapeliluvassa oli vielä vuonna 2008 määritelty 20 000 automaatin maksimimäärä, kun silloin automaatteja oli 19260 (RAY 2008, 27). 1.1.2012 tuli voimaan asetus jonka mukaan pelikasinon ulkopuolelle sijoitettujen automaattien enimmäismäärä nostettiin 22500 automaattiin (Valtioneuvosto 2011, Hakupäivä 10.10.2013). RAY:llä on siis vielä nykyisen rahapeliluvan turvin mahdollisuus lisätä pelipisteissä ja pelisaleissa sijaitsevien automaattien määrää 2427:llä.

Yrityskumppaneiden tiloissa sijaitsevien automaattien määrän kehitys 1996-2012

KUVIO 3. Yrityskumppaneiden tiloissa sijaitsevien automaattien määrän kehitys 1996–2012 (Määrät on haettu RAY:n vuosien 1996-2012 vuosiraporteista.)

RAY:n pelisalien määrän kehitys

KUVIO 4. RAY:n pelisalien määrän kehitys 1996–2012 (Määrät on haettu RAY:n vuosien 1996–2012 vuosiraporteista.)

3.4 RAY:n rahapeliautomaattien pelit

RAY:n peleihin lupaama palautusprosentti on kaikissa peleissä 90-93 prosentin luokkaa. Maksimipanos peleissä Kasino Helsingin pelejä lukuun ottamatta on 1€. (RAY 2013f, hakupäivä 8.9.2013.) Päävoitot ovat kaupoissa ja kioskeissa 50€, ravintoloissa 75€ ja pelisaleissa 100€ (Pokerista 2009, hakupäivä 30.9.2013). Näiden päävoittojen lisäksi peliautomaateissa on korttimaksajille vielä mahdollisuus 10€, 1000€ tai jopa 5000€ onnenpottiin. 10€ ja 1000€ voitot ovat mahdollisia kaikille korttimaksajille ja 5000€ onnenpotti niille jotka ovat liittäneet RAY:n etuasiakkuuden maksukorttiinsa. Onnenpotin voi voittaa millä tahansa panoksella, mutta voiton todennäköisyys on suurempi, mitä suuremmalla panoksella pelaa. (RAY 2013b, hakupäivä 1.10.2013.)

4 RAHAPELIAUTOMAATTITOIMINNAN MUUTOS NORJASSA

1990-luvulla rahapeliautomaattien määrä ja pelaaminen Norjassa oli räjähdysmäisessä kasvussa. Erilaisilla hyväntekeväisyysjärjestöillä oli oikeus peliautomaatteihin suurimpina joukossa mm. Punainen risti. Uusi teknologia toi 90-luvun alussa peleihin suurempia panoksia, nopeutta ja kiehtovia sekä riippuvuutta aiheuttavia ominaisuuksia. (Fekjær, H. O 2000, hakupäivä 22.9.2013) Enimmillään automaatteja arvioitiin olevan vuonna 1997 n.25 000. Luku oli erityisen suuri kun ajatellaan Norjan asukaslukua, niin yhtä automaattia kohden oli 180 asukasta. Sen jälkeen uusia lisenssejä automaateille ei enää annettu ja automaattien määrä lähti laskuun. (Ingeborg, L 2013, hakupäivä 22.9.2013.)

2000-luvun alussa Norjalaisten rahapeliautomaatteihin käyttämä rahamäärä oli räjähdysmäisessä kasvussa. Vuodesta 2000 vuoteen 2005 automaattien tuotto kasvoi 196 miljoonasta eurosta 663 miljoonaan euroon (kuvio 1). 2000-luvun taitteessa rahapeliautomaattitoiminta oli lähes säätelemätöntä ja ongelmapelaaminen liittyen peliautomaatteihin alkoi saada Norjassa mediahuomiota. Norjassa oli vuonna 2002 noin 18 000 peliautomaattia, jotka olivat kaikki yksityisten toimijoiden toimeenpanemia. Toimijoita oli yhteensä 130. Suurimmilla toimijoilla oli n. 4000 peliautomaattia ja pienimmillä 10. Peliautomaatteja oli sijoitettu mm. bussi- ja juna-asemien laitureille, asemien odotushalleihin, ruokakauppoihin, ostoskeskuksiin, arcade pelihalleihin, baareihin ja lentokentille. (Horne, I 2009, 2-3, hakupäivä 18.9.2013.)

4.1 Vanhojen peliautomaattien poisto markkinoilta

Vuonna 2003 Norjan kulttuuriministeriön ehdotus johti siihen, että Norjan parlamentissa äänestettiin arpajaislain muuttamisesta. Lakiesitys tarkoitti olemassa olevien n.18 000 rahapeliautomaatin poistamista ja automaattitoiminnan siirtämistä kansallisen pelimonopolin Norsk tippingin yksinoikeudeksi. Suunnitelmana oli poistaa automaatit vuoteen 2004 mennessä. Markkinoilla toimijat ryhtyivät kuitenkin oikeustoimiin vedoten Euroopan vapaakauppajärjestöön. Norjan korkein oikeus oli sitä mieltä, että uudessa lakiesityksessä oli näkökohtia jotka rikkoivat vapaata kilpailua. Norjan virkamiehet kuitenkin painottivat sitä, että Norjassa oli yksi liberaaleimpia laillisia rahapeliautomaattijärjestelmiä maailmassa siihen aikaan. Järjestelmän sanottiin sallivan aggressiivisella jakelulla peliautomaatit, joiden peleissä oli korkeat panokset ja

nopeasti etenevät pelit. Vuonna 2007 oikeus katsoi, että Norsk Tippingin yksinoikeus toimeenpanna peliautomaatteja ei riko Euroopan kauppalaueen sopimusta, kuten peliautomaattimarkkinoiden sen hetkiset toimijat olivat väittäneet. Lopulta vuonna 2003 annettu lakiesitys tuli voimaan ja automaattit poistettiin markkinoilta 1.7.2007. Lakimuutoksen jälkeen ja muutosprosessin aikana heräsi paljon spekulatiota siitä, että kulttuuriministeriön hallinnoiman Norsk Tippingin motivaationa oli eliminoida kilpailu ja kasvattaa markkinaosuuttaan, eikä niinkään vähentää ongelmapelaamista. (Horne, I 2009, 3-4.)

4.2 Uusien Multix automaattien tulo markkinoille

Alun perin Norsk Tipping valitsi v. 2003 ruotsalaisen Essnet Interactive AB:n uudenlaisten peliautomaattien, sekä uuden teknologian VLT (video lottery terminal) pelialustan toimittajaksi. Heidän oli määrä toimittaa 10 000 peliterminaalia Norsk Tippingin käyttöön. Vuoden 2006 huhtikuussa australialainen Aristocrat Leisure Limited osti Essnet Interactive AB:n 70 miljoonan Australian dollarin kauppahinnalla. (Horne, I 2009, 4.) Aristocrat Leisure Limited on maailman toiseksi suurin rahapeliautomaattien valmistaja, jonka tuotteita ja palveluita on yli 90 maassa ympäri maailmaa (Alsart 2013, hakupäivä 22.9.2013). Aristocrat Leisure Ltd on erityisesti johtava toimittaja serveripohjaisessa peliautomaattiteknologiassa. Serveripohjainen peliautomaattiteknologia tarkoittaa, että automaattit ovat yhteydessä samaan serveriin ja sitä kautta pystytään säätämään kaikenlaista automaattiin liittyvää, mm. mitä pelejä automaattissa on. (Aristocrat Lotteries 2013, hakupäivä 22.9.2013.)

Vuonna 2008 asennettiin ensimmäiset 100 aiotusta 7000:sta uuden teknologian Multix automaattista. Automaattien oli tarkoitus olla samalla viihdyttäviä ja monella tapaa vastuullista pelaamista suosivia. Tätä pidetään urauurtavana kehityksenä rahapeliautomaateissa ja se on saanut paljon kansainvälistä huomiota. (Norsk Tipping 2013, hakupäivä 23.9.2013.) Vuonna 2009 Multix automaattien kohdalla siirryttiin pilottivaiheesta normaaliin kaupalliseen operaatioon. Multix automaattit saivat paljon kritiikkiä jo ennen niiden julkaisua ja Multix automaattien lanseeraamista pidettiin Norsk Tippingin kaikkien aikojen suurimpana haasteena maineen säilyttämisen osalta. Alun perin vuonna 2009 oli tarkoitus asentaa yhteensä 4500 automaattia. Vuoden ensimmäisellä puoliskolla tavoite laskettiin 2940:een perustuen alkuvuoden kokemuksiin automaattien asennuksesta. Lopullinen määrä jäi 1851:een. Tämä johtui siitä, että automaatteja jouduttiin asentamaan aiottua vähemmän per pitopaikka. Potentialisten automaattien pitopaikkojen kiinnostus ottaa vastaan automaatteja oli myös odotettua pienempi. Aktiivisia

pelaajia automaateilla vuonna 2009 oli n. 85 000. (Norsk Tipping 2009, 29, hakupäivä 23.9.2013.) Vuonna 2011 Norjassa oli yhteensä 2750 Multix peliterminaalia 1200 pitopaikassa. Multix automaattien levitys ei siis ole lähtenyt odotetulla tavalla käyntiin. (Hoffman, B. H. 2012, 14) Multix automaattien tuotto v. 2011 oli 406 miljoonaa Norjan kruunua, joka on vain noin 7,4 prosenttia Norsk Tippingin kaikkien pelien kokonaistuotoista. Multix automaattien nihkeää levitystä voi siis osittain perustella silläkin, että ne eivät ole Norsk Tippingin koko toiminnan kannalta niin kovin merkittävä projekti. (Norsk Tipping 2011, 10–11, hakupäivä 11.10.2013.)

4.3 Norjan vanhojen automaattien pelit

Heinäkuun 2006 jälkeen automaatteja oli mahdollista pelata vain kolikoilla. Sitä ennen myös setelimaksaminen oli mahdollista. Ikäraja automaateille oli 18 vuotta, mutta sitä oli vaikea valvoa. Mitään rajoituksia sille kuinka paljon pelaaja voi hävitä tai voittaa ei ollut. Maksimi panostus yhdellä kierroksella oli 10 Norjan kruunua eli n. 1,25€ ja minimi pelin kesto 1,5 sekuntia. Maksimivoitto yhdestä pelistä oli 2000 Norjan kruunua eli 250€. (Engebø, J 2010, hakupäivä 7.9.2013, 4.) Palautusprosentti peleistä oli 90% luokkaa (Hoffmann, B. H., Senior Advisor, Norsk Tipping AS – Norwegian National Lottery. 2013).

4.4 Multix automaattien pelit

Pelaaminen tapahtuu sosiaaliturvatunnukseen sidotuilla pelaajakohtaisilla korteilla. Ikäraja automaateille on 18 vuotta ja alaikäisen pelaaminen ei ole mahdollista ilman että alaikäinen käyttäisi täysi-ikäiselle rekisteröityä korttia. Pelaamiselle voi säätää henkilökohtaiset päivittäiset ja kuukausittaiset maksimi tappio rajoitukset. Korteissa on lähtökohtaisesti säädetty 400 Norjan kruunun (50€) päivittäinen rajoitus sekä 2200 Norjan kruunua (280€) kuukausittaiset rajoitukset. Maksimipanostus yhdellä kierroksella on 50 Norjan kruunua (6€) (Engebø, J 2010, 5, hakupäivä 7.9.2013.)

Pelit on suunniteltu pohjautuen kansainvälisiin tutkimuksiin siitä, millaisen luonteen omaavat pelit eivät aiheuta yhtä paljon ongelmapelaamista. Pelit ovat pitkäkestoisempia ja enemmän hauskanpitoon kuin uhkapelaamiseen fokuoituneita. Pienempiä voittoja on enemmän ja päävoitot ovat pienempiä. Palautusprosentti peleissä on hieman päälle 90%. (Ingeborg, L. 2013, 5-6, hakupäivä 22.9.2013.)

5 RAHAPELIEN ONGELMAPELAAMINEN SUOMESSA

Ongelmapelaaminen on käsitteenä laaja ja sen vakavuudessa on monia asteita. Lyhyesti sanottuna pelaamisen voi kokea olevan ongelmapelaamista silloin, kun se on rahan- ja/tai ajankäytöltään sellaista, että se vaikuttaa kielteisesti pelaajaan, hänen läheisiinsä tai muuhun sosiaaliseen ympäristöön. Ongelmapelaamisella on usein myös kielteinen vaikutus suoriutumiseen työelämässä tai opinnoissa. Rahapeliongelman syntymiseen vaikuttavia tekijöitä voi olla useita ja ne voi lyhyesti jäsentellä kolmeen eri luokkaan: ympäröivät olosuhteet, pelaamiseen liittyvät tilanne- ja rakenteelliset tekijät sekä pelaajaan liittyvät yksilölliset tekijät. Ympäröivät olosuhteet voivat tarkoittaa esim. erilaisia rahapelaamista ylläpitäviä kulttuurisidonnaisia tapoja suhtautua rahapelaamiseen. Tilanne- ja rakenteellisia tekijöitä ovat mm. pelien helppo saatavuus ja näkyvyys ja pelien luonne, kuten nopeus ja voitonmahdollisuudet. Yksilöllisiä tekijöitä ovat mm. perinnöllinen alttius sairastua helpommin kaikenlaisiin riippuvuuksiin, sekä usein vääristyneet uskomukset peleistä ja niiden oppiminen ja ehdollistuminen. (Terveystieteiden tutkimuskeskus 2013, hakupäivä 7.11.2013.)

5.1 Suomalaisen rahapelaaminen ja ongelmapelaaminen

Suomen 15–74 vuotiaista kansalaisista 93 prosenttia on joskus elämänsä aikana pelannut rahapelejä. Viimeisimmän vuonna 2011 tehdyn tutkimuksen mukaan eniten on pelattu Veikkauksen Lottoa/Vikinglottoa/Jokeria, joita on pelannut 74 % rahapelejä pelanneista kyselyyn vastanneista. Toiseksi yleisin oli Veikkauksen raaputusarvat (37 %) ja kolmanneksi suosituimpana Raha-automaattiyhdistyksen rahapeliautomaatit (36 %). Ensimmäinen pelattu rahapeli on useimmiten ollut joku RAY:n rahapeliautomaateista (43 %). Peliautomaatit ovat olleet alle 35-vuotiailla selvästi keskimääräistä useammin ensimmäisenä rahapelinä kuin vanhemmilla henkilöillä. Neljäsosa pelasi ensimmäisen kerran rahapelejä 10–14 vuotiaana ja toinen neljäsosa aloitti pelaamisen 15–17 vuotiaana. Noin viidesosa (21 %) rahapelejä pelanneista 15–79 vuotiaista pelasi rahapelejä internetissä v.2011. Selvästi eniten on pelattu Veikkauksen sivuilla. Ulkomaisten peliyhtiöiden sivuilla on pelannut 16 %, RAY:n sivuilla 15 %. Vuonna 2011 Suomessa ongelmapelaajiksi luokiteltiin 2,7 prosenttia 15–74 vuotiaasta väestöstä eli n. 110 000 henkilöä, 5 % varmuusvälillä. Todennäköisesti patologiseksi peliriippuvaiseksi (yli 4 SOGS

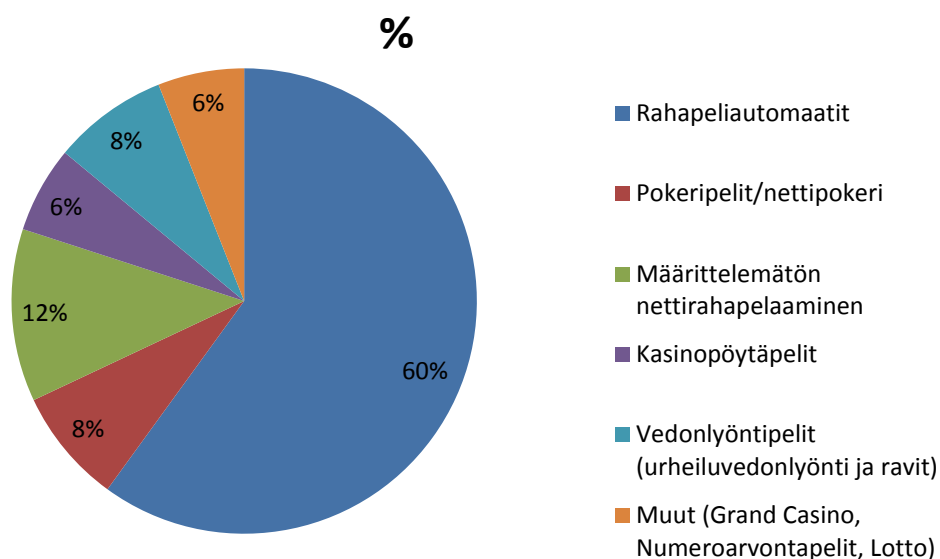
pistettä saaneet) pelaajaksi luokituu 1,0 prosenttia väestöstä eli n. 40 000 henkilöä 5 % varmuusvälillä. (Turja, Halme, Mervola, Järvinen-Tassopoulos & Ronkainen 2012, 16-17, 27.)

V. 2011 kaikista rahapelejä pelaavista keskimääräinen rahapeleihin käytetty summa viikossa on 14,14€, kun taas ongelmapelaajiin luokitelluilla huomattavasti enemmän 52,44€. (Turja ym. 2012, 17.) 15-74 vuotiaasta väestöstä käyttää rahapeleihin keskimäärin 2,2% kuukaudessa käytettävissä olevasta nettotulostaan. SOGS 3-4 pisteet saaneet käyttävät 9 % ja 5 tai enemmän SOGS pistettä saaneet 19 % tuloistaan rahapeleihin. Kuukausittain kaikkien pelaajien pelaamiseen käyttämä rahamäärä on noin 143 miljoonaa euroa. Kun tarkastellaan suhtautumista rahapeleihin liittyvään ongelmapelaamiseen, niin 69 % suomalaisista piti sitä vakavana ongelmana v.2011. Kasvua vuoteen 2007 nähden on tapahtunut kuusi prosenttiyksikköä. (Turja ym. 2012, 38, 67.)

5.2 Pääasiallinen ongelmia aiheuttava peli

Vuonna 2012 Suomen valtakunnalliseen ongelmapelaajia auttavaan puhelimeen peluuriin tuli 2975 vastattua puhelua, joista 1374 oli ongelmapelaamista koskevia. Peluurin tilastoja voi pitää suuntaa antavana, mutta ei tarkkana, koska on vaikea määrittää minkä tyyppinen ongelmapelaaja soittaa peluuriin (esim. vanhukset soittavat harvemmin). Siinä vaiheessa kun peluuriin soitetaan, niin ongelman laatua yleensä voi pitää jo suhteellisen vakavana. Rahapeleistä yleisin ongelmia aiheuttava peli oli rahapeliautomaatit 60 %, niistä kerroista kun pääasiallinen ongelmia aiheuttava peli saatiin määriteltyä. Tämä 60 % käsittää sekä internetissä olevat, että fyysiset rahapeliautomaatit. Niissä puheluissa missä automaattipelaamisen kanava tuli tietoon 14 %:ssa kyse oli internetissä tapahtuvasta automaattipelaamisesta. Suurimmassa osassa puheluista koskien internetissä tapahtuvaa automaattipelaamista oli kyse RAY:n nettikasinosta (11 % kaikesta raha-automaattipelaamisesta). Peluurin tilastojen pääasialliset ongelmia aiheuttavat pelit antavat hyvin suuntaa siitä mitkä pelimuodot aiheuttavat eniten ongelmia, mutta on myös hyvä muistaa että vakavasti peliongelmaiset pelaavat lähes aina useita rahapelaamisen muotoja. (Pajula, M. 2012. 21.)

Pääasiallinen ongelmia aiheuttava rahapeli

KUVIO 5. Pääasiallinen ongelmia aiheuttava peli rahapeleistä. Peluuriin tulleista soittoissa joissa ensisijainen ongelmia aiheuttava peli saatiin määriteltyä vuonna 2012 (Pajula, M. 2012. 21).

5.3 Rahapeliautomaatit yleisesti ongelmapelaamisen aiheuttajana

Rahapeliautomaatteja pidetään yleisesti kaikkein vaarallisimpana rahapelaamisen muotona, kun ajatellaan ongelmapelaamista. Useissa maissa kuten Iso-Britanniassa elektronisia rahapeliautomaatteja on alettu kutsua uhkapelaamisen crack kokaiiniksi, siitä syystä että kyseistä huumetta pidetään eniten riippuvuutta aiheuttavana. Syitä siihen miksi rahapeliautomaatit ovat enemmän riippuvuutta aiheuttavia, kuin muut rahapelimuodot on useita. Automaatit on psykologiaa apuna käyttäen suunniteltu siten, että ne vetävät puoleensa pelaajia. Värimaailma, symbolit ja äänet herättävät viehätystä. Pelien nopea tempo aiheuttaa adrenaliinin nopeampaa eritystä ja tilanteita pelissä tulee jatkuvasti. Peleihin harvoin liittyy juuri minkäänlaisia taito-ominaisuuksia, joten pelit ovat helposti lähestyttäviä kaikille pelaajille. Peleissä on suurempia jackpot voittoja joiden voittaminen saattaa aiheuttaa ongelmapelaamisen laukeamisen ja jackpot voittojen olemassaolo saa pelaajat pelaamaan enemmän, vaikka niiden voittaminen on hyvin epätodennäköistä. Automaattien pelaajien mieleen kehittyi erilaisia vääriä uskomuksia pelin kulusta ja voitonmahdollisuuksista, jotka saavat uskomaan että tietyllä tavalla pelaaminen on kannattavampaa. Nämä uskomukset saavat myös pelaajan pelaamaan enemmän. (KS Problem Gambling 2013, hakupäivä 11.11.2013.)

6 RAHAPELIAUTOMAATTITOIMINNAN MUUTOKSEN VAIKUTUKSET NORJASSA

6.1 Vaikutukset ongelmapelaajien kokonaismäärään

Rahapeliautomaattien poistamisella vuonna 2007 oli todella merkittäviä vaikutuksia ongelmapelaamisen määrään Norjassa. Kun vanhat peliautomaatit olivat vielä käytössä ja hyväksyivät setelimaksamisen vuosina 2003–2005, niin Norjan kansalliseen ongelmapelaajia auttavaan puhelimeen tuli pelaajilta puheluita keskimäärin n. 2200 per vuosi. Kun setelimaksaminen otettiin automaateista pois 1.7.2006, niin soittojen määrä koko 2006 vuoden ajalta oli 1792. Kun automaatit poistettiin kokonaan vuoden 2007 heinäkuussa, niin soittojen kokonaismäärä vuonna 2007 oli 1117. Kun vuonna 2008 Norjassa ei ollut minkäänlaisia peliautomaatteja soittojen määrä oli enää 814, eli vain noin 36% esim. vuoden 2004 soittojen määrästä. (Engebø, J 2010, 12, hakupäivä 7.9.2013.) Multix automaattien markkinoille tulon ei voi ainakaan tässä vaiheessa katsoa lisänneen juurikaan soittojen määrää (katso kuvio 7).

6.2 Rahapeliautomaattien pelaajien siirtyminen muihin peleihin

Kun vanhat peliautomaatit poistettiin Norjasta syntyi paljon puhetta siitä, minkä verran ongelmapelaajat siirtyvät pelaamaan muita pelejä esim. Internetissä ja valuvatko rahat sitä kautta ulkomaille. Tehtyjen tutkimusten mukaan näin on käynyt vain harvoissa tapauksissa. Kun kesäkuussa 2007 rahapeliautomaattien pelaajilta kysyttiin aikovatko he pelata enemmän muita pelejä 94% vastasi ei. Kun myöhemmin 2007 ja 2008 kiellon jälkeen entisiltä peliautomaattien pelaajilta kysyttiin pelaavatko he enemmän muita pelejä, niin 91:stä 99:ään prosenttiin vastasi ei erilaisissa kyselyissä. (Engebø, J 2010, 11 hakupäivä 7.9.2013.) Myös taulukko 1 osoittaa että haastatellut rahapeliautomaattien pelaajat eivät juurikaan siirtyneet pelaamaan muita pelejä automaattien kiellon jälkeen.

TAULUKKO 1 Rahapeliautomaattien pelaajien osallistuminen muihin peleihin (Engebø, J 2010, 10, hakupäivä 7.9.2013).

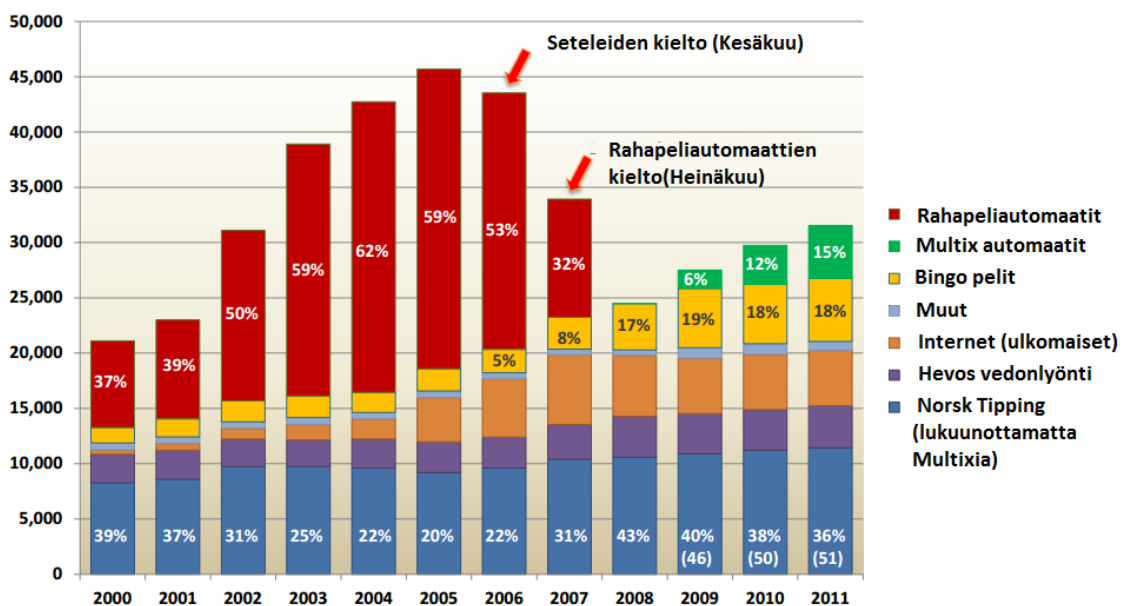
June	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Lotto (TV – largest number game)	63 %	59 %	65 %	62 %	66 %	64 %
Pools	36 %	32 %	33 %	21 %	26 %	24 %
Sport betting	23 %	18 %	20 %	18 %	23 %	16 %
Horse racing	19 %	19 %	18 %	13 %	23 %	19 %
Flax – largest scratch card	56 %	65 %	63 %	59 %	58 %	64 %
Slot machines (before 1. July 07)	100 %	100 %	100 %	-	-	-
Bingo	10 %	10 %	10 %	9 %	17 %	12 %
IVTs (from 1. January 2009)					9 %	11 %
Foreign web sites	8 %	6 %	14 %	13 %	12 %	12 %
N (number interviewed)	225	204	184	138	127	122

6.3 Vaikutukset pelien myynteihin

Muihin kuin rahapeliautomaatteihin panostettu rahamäärä on kasvanut jonkin verran automaattien kiellon jälkeen. Siihen tosin vaikuttaa myös se, että Internet pelaamiseen panostettu rahamäärä on ollut kasvussa Norjassa koko 2000 luvun ajan. Eniten rahapeliautomaatteihin panostetun rahan voi katsoa siirtyneen bingo-peleihin. Vuodesta 2002 vuoteen 2006 rahapeliautomaatteihin myynnit olivat yli puolet Norjan rahapelien kokonaismyynnistä. Huipussaan Norjassa vuonna 2005 rahapeliautomaatteihin panostettiin rahaa n. 27 miljardia norjan kruunua (3,4 miljardia euroa). Setelien käytön kielto automaateissa 1.6.2006, johti siihen että summa laski 23 miljardiin norjan kruunuun (2,9 miljardia euroa) Kun 1.7.2007 automaattit vedettiin kokonaan pois markkinoilta, niin vuonna 2008 norjalaisten rahapeleihin panostama kokonaissumma oli enää vain noin 25 miljardia norjan kruunua, kun se vielä vuonna 2005 oli noin 45 miljardia norjan kruunua. Voi siis todeta että osa pelaamiseen käytetystä rahasta siirtyi muihin peleihin, mutta pelaaminen yleisesti vähentyi huomattavasti. (Kuvio 6.) Kuviota 6 tarkastellessa on hyvä ottaa huomioon että kyseessä on pelien myynnit eikä tuotto. Mikäli kyseessä olisi pelien

tuotto, niin vanhojen rahapeliautomaattien ja multix automaattien osuus olisi pienempi verrattuna esim. Norsk Tippingin muihin peleihin. Tämä johtuu siitä että peliautomaateissa on suurempi palautusprosentti kuin muissa peleissä. Norsk Tippingin tuottoisimmassa peleissä eli lotossa ja viking lotossa palautusprosentti on hieman alle 50%, kun taas vanhoissa rahapeliautomaateissa noin 90% ja Multix automaateissa 91,5 %. Tuotto saadaan kussakin pelimuodossa vähentämällä myynnistä palautusprosentin mukainen summa, eli pelaajien voitonmaksut. (Norsk Tipping 2011, hakupäivä 11.10.2013, 10–11.)

Norjan rahapelimarkkinat (Myynnit miljoonaa Norjan kruunua)

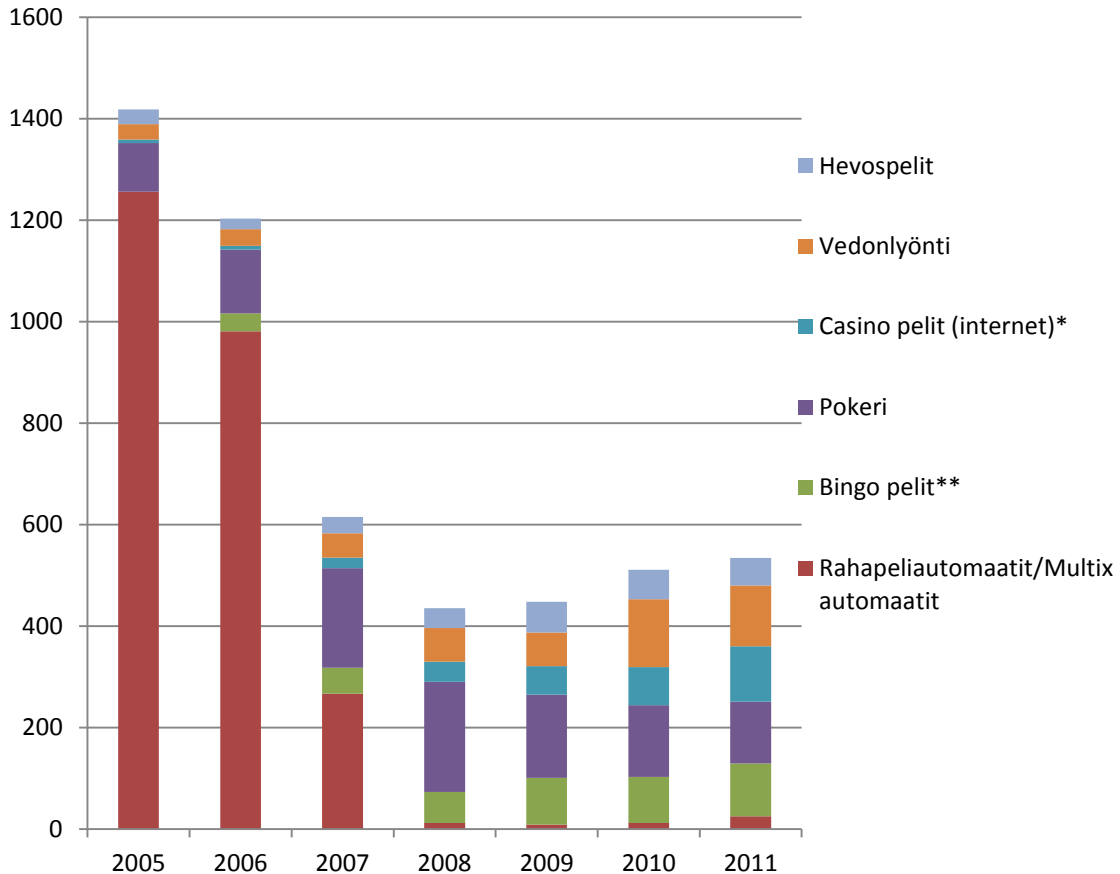

KUVIO 6. Norjan rahapelimarkkinoiden myynnit (Hoffman, B. H 2012, 8)

6.4 Ensijainen ongelmia aiheuttava peli

Kuviossa 7 on luokiteltu Norjan kansalliseen ongelmapelaajia auttavaan puhelimeen hjeplinjeeniin tulleiden soittojen määrät, niistä ensimmäisen kerran soittoista jolloin eniten ongelmia aiheuttava peli saatiin määriteltä. Vanhat rahapeliautomaatit olemassaolonsa aikaan olivat ensisijainen ongelman aiheuttaja ylivoimaisesti suurimmassa osassa puheluista. Uudet multix automaattit ovat sen sijaan olleet pääasiallinen ongelman aiheuttaja vain hyvin harvoissa tapauksissa. Muita pelejä koskevat puhelut ovat kasvaneet automaattien kiellon jälkeen vain hyvin lievästi. Pokerin kohdalla näkyy kasvua heti automaattien kieltämisen jälkeen, mutta heti sen jälkeen pudotusta.

Muutkin pelit ovat olleet lievässä kasvussa automaattien kiellon jälkeen, mutta soittojen kokonaismäärä on kuitenkin pudonnut merkittävästi.

KUVIO 7. Pääasiallinen ongelmia aiheuttava peli ensimmäisen kerran soittoissa Norjan Hjelplinjeniin (Engebø, J 2012, hakupäivä 12.9.2013, 22.)

* Casino pelit sisälsivät Internetin peliautomaatit vuodesta 2008 lähtien

** Bingo pelit rekisteröitiin ensimmäisen kerran vuonna 2006

6.5 Multix automaattien rajoitusten käyttö

Multix automaateille tehdyistä pelaamiseen liittyvistä rajoituksista ylivoimaisesti eniten pelaamiseen vaikuttaa kuukausittainen pakollinen 2200 norjan kruunun peliraja. Pelaajista viidellätoista prosentilla pelaaminen loppui kuukausirajan ylityttyä neljännellä vuosineljänneksellä vuonna 2011. Muiden rajoitusten merkitys pelaamiseen on ollut vähäisempi. Saman vuosineljänneksen tilastoissa 1,6% pelisessioista päättyi pakolliseen taukoon, joka tulee tunnin

pelaamisen jälkeen. 1,1% Pelaajista oli asettanut henkilökohtaiset rajoitukset peliajalle ja 2,3% rahankäytölle. (Hoffman, B. H. 2012, 23, hakupäivä 16.9.2013)

7 TUTKIMUS

Tämän opinnäytetyön yhteydessä tehtiin Internet kysely, jossa tutkitaan vastaajien mielipiteitä koskien rahapeliautomaattitoimintaa Suomessa. Kyselyssä selvitetään ensin vastaajan rahapelien pelaamistausta sekä hieman suhdetta ongelmapelaamiseen. Toisessa osiossa tarkasteltiin mielipiteitä koskien rahapeliautomaattien määrää, automaattien sijoittelua julkisiin tiloihin, automaattien pelejä sekä pankkikortilla maksu ominaisuuden lisäämistä automaatteihin. Toisen osion vastauksia peilataan tuloksissa siihen, mikä on vastaajan suhde rahapeleihin ja ongelmapelaamiseen. Tutkimukseen vastasi kaiken kaikkiaan 199 vastaajaa. Vastaajista 76 % oli miehiä ja 24 % naisia (liite 15). Keskiarvoikä vastaajilla oli n. 28 vuotta (liite 16).

7.1 Tutkimusmenetelmä

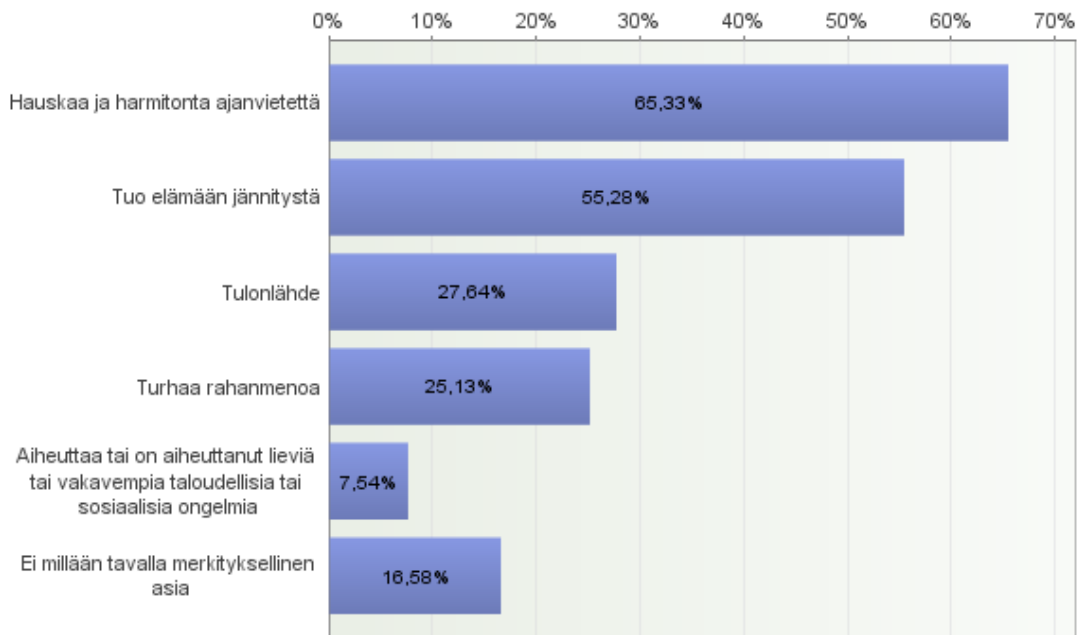
Tutkimusmenetelmänä oli kvantitatiivinen eli tilastollinen tutkimus. Päädyin siihen, koska halusin tutkia mielipiteitä koskien rahapeliautomaattitoimintaa laajemmalla joukolta. Tutkimus toteutettiin sähköisellä Webropol-kyselysovelluksella otantatutkimuksena. Vastauksia kerättiin 4.11–11.11 välisenä aikana julkaisemalla hyperlinkki omalla facebook sivulla, sekä pokerisivujen yleinen pokerikeskustelu osioon tehdyssä ”Tutkimus koskien rahapeliautomaattitoimintaa Suomessa” aiheessa. Osa facebook kavereistani jakoi linkkiä myös omalla sivullaan. Pokerisivut koin erityisen hyväksi jakelukanavaksi linkille, koska sieltä saatiin vastauksia erityisesti enemmän rahapelejä pelaavilta ja aiheeseen tutustuneilta. Mielipiteitä rahapeliautomaattitoiminnasta mittaavissa kysymyksissä esitettiin aina saman verran positiivisia, kuin negatiivisia väittämiä jotta kyselystä ei tulisi subjektiivinen.

7.2 Vastaajien pelaamistausta ja suhde ongelmapelaamiseen

TAULUKKO 2. Kuinka usein pelaat seuraavia rahapelimuotoja?

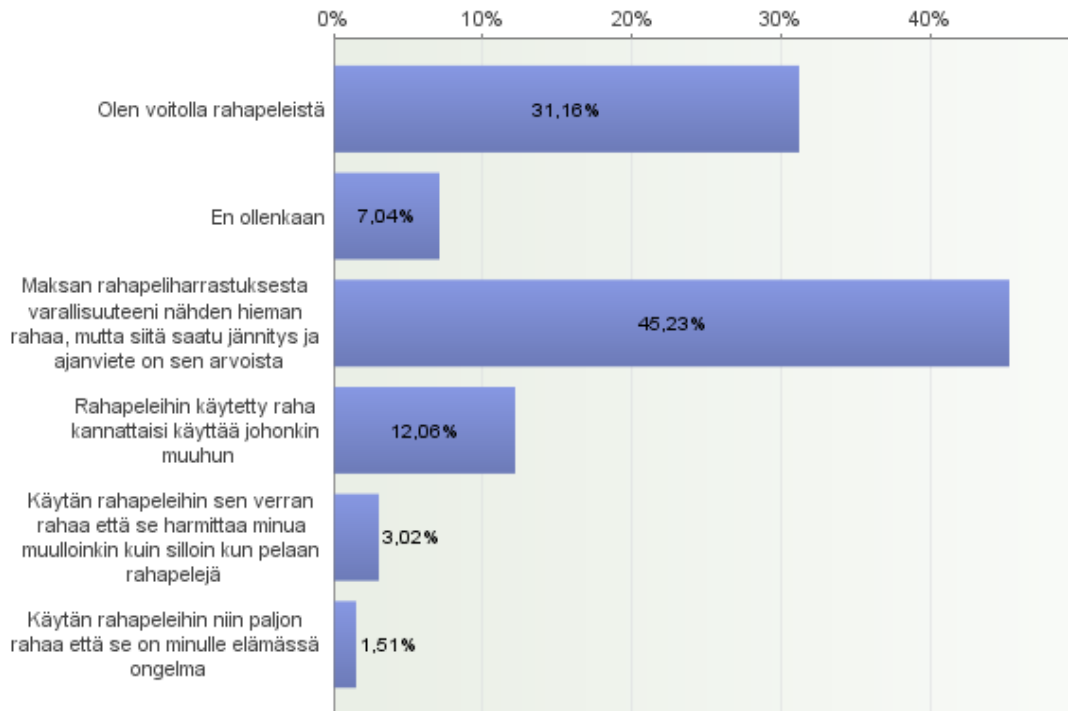
	en koskaan	muutamia kertoja vuodessa	muutamia kertoja kuukaudessa	viikoittain	lähes päivittäin
RAY:n rahapeliautomaatit	13,57%	41,71%	22,61%	17,59%	4,52%
Pokeri (nettipokeri tai livepokeri)	33,17%	25,63%	8,54%	10,55%	22,11%
Ravintoloiden kasinopelit	41,71%	49,25%	8,54%	0%	0,5%
Kasinoiden kasinopelit (Suomessa tai ulkomailla)	59,3%	38,69%	1,01%	0,5%	0,5%
Internetin kasinopelit	50,75%	32,66%	11,56%	3,52%	1,51%
Urheiluviedonlyöntipelit	32,16%	25,63%	20,1%	17,09%	5,03%
Hevosurheiluviedonlyöntipelit	79,9%	16,58%	1,01%	1,51%	1,01%
Lotto	23,62%	41,21%	17,59%	17,09%	0,5%
Muut veikkauksen pelit kuin lotto ja urheiluviedonlyönti (esim. Keno ja raaputusarvat)	28,14%	49,25%	16,08%	5,03%	1,51%
Yhteensä	40,26%	35,62%	11,89%	8,1%	4,13%

Vastaajista noin 22 % ilmoitti pelaavansa RAY:n rahapeliautomaatteja viikoittain tai lähes päivittäin ja vain noin 14 % ei pelaa niitä koskaan. Aktiivisia pokerinpelaajia oli kyselyyn vastanneista huomattava joukko, johtuen siitä että kyselyn linkkiä jaettiin pokerisivujen keskustelufoorumilla. Muista peleistä urheiluviedonlyönti ja lotto olivat suosituimpia pelejä. Yleisesti vastaajien joukko oli sellainen että lähes kaikki pelasivat jotain rahapeliä. Paljon rahapelejä pelaavia on vastaajien joukossa huomattava määrä.

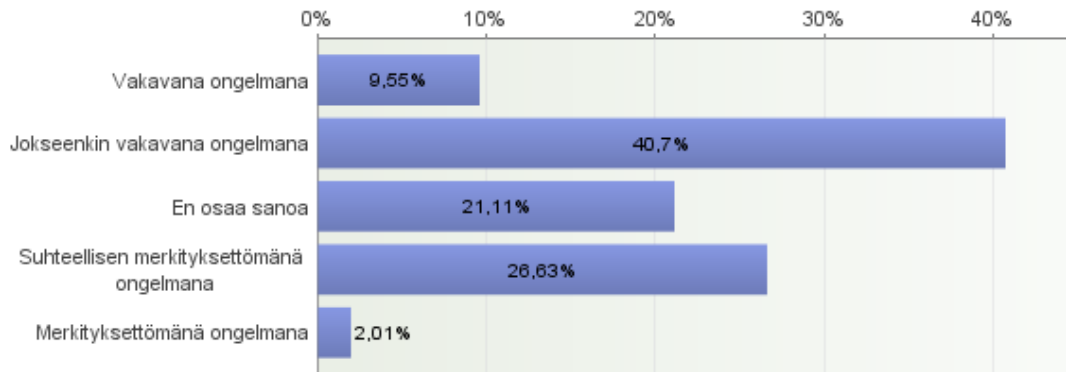
KUVIO 8. Koetko että rahapelaaminen on sinulle? (valitse tarvittaessa useampi vaihtoehto)

Suurimmalle osalle pelaajista rahapelaaminen oli hauskaa ja harmitonta ajanvietettä sekä tuo elämään jännitystä. Tulonlähteeksi rahapelaamisen oli ilmoittanut peräti 27,64 % vastaajista. Huomionarvoista kuitenkin on, että tästä ryhmästä noin 78 % ilmoitti pelaavansa pokeria viikoittain tai lähes päivittäin (liite 1). Kuitenkaan en usko että todellisuudessa näin isolle osalle vastaajista rahapelaamista voi pitää tulonlähteenä. Usein rahapelejä pelaavat eivät halua myöntää itselleen olevansa peleistä tappiolla tai eivät yksinkertaisesti tajua sitä. Neljännes vastaajista koki rahapelaamisen olevan turhaa rahanmenoa. Aiheuttaa tai on aiheuttanut lieviä tai vakavimpia sosiaalisia ongelmia oli 7,5 %:lla vastaajista valittuna. Termi oli ilmaistu näin moniulotteisesti siitä syystä, että koen vastaajilla olevan suurehko kynnys jopa nimettömässä kyselyssä myöntää pelaamisesta aiheutuvia haittoja.

KUVIO 9. Kuinka paljon mielestäsi käytät rahapeleihin rahaa?

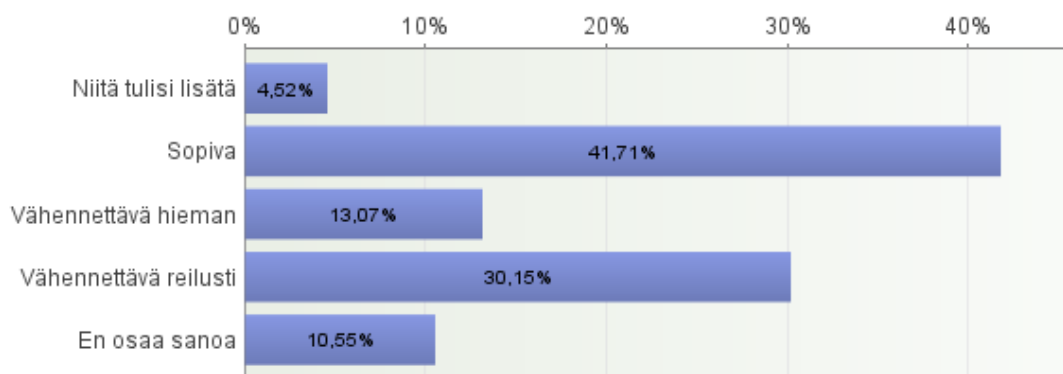
Peräti 31,16 % vastaajista koki olevansa voitolla rahapeleistä. Jälleen huomionarvoista on, että tästä ryhmästä n. 77 % oli viikoittain tai lähes päivittäin pokeria pelaavia (liite 2). Usein urheiluviedonlyöjät kokevat myös olevansa todellisuutta useammin voitollisia pelaajia, koska siihenkin liittyy taitoelementtejä. Totuus kuitenkin on että äärimmäisen harva pystyy odotusarvollisesti päihittämään pelintarjoajan asettamia kertoimia siten että pelaaminen olisi voitollista. Samat säännöt pätevät tähän, kuin edellisessä kohdassa tulonlähteeseen, eli osalla vastaajista on vääristynyt kuva omasta rahapelaamisestaan. Lähes puolet vastaajista kuitenkin koki maksavansa rahapeliharrastuksesta hieman rahaa, mutta siitä saatu jännitys ja ajanviete ovat sen arvoista. Pienempi osa vastaajista koki rahapelaamisen käytetyn rahan olevan turhaa ja hyvin pienelle osalle pelaamiseen käytetty raha oli ongelma tai aiheutti mielipahaa.

KUVIO 10. Pidätkö ongelmapelaamista Suomessa yleisesti?

Vastaajista 38 prosenttia ei tuntenut yhtään sellaista henkilöä jonka koki olevan ongelmapelaaja. Yhden tunti 24 prosenttia ja useamman 38 prosenttia. Suuremmalla osajalla vastaajista on siis jonkinlainen suhde ongelmapelaamiseen, sen kautta että tuntee edes yhden henkilön jonka kokee olevan ongelmapelaaja. (Liite 3.) Kaikista vastaajista ongelmapelaamista Suomessa yleisesti piti vakavana ongelmana 9,55 %, Jokseenkin vakavana ongelmana 40,7 %, suhteellisen merkityksettömänä ongelmana 26,63 %, merkityksettömänä ongelmana 2,01 % ja 21,11 % ei osannut sanoa. Lukemiin oli jonkinlainen merkitys sillä tunsiko vastaaja ongelmapelaajia. Niistä jotka eivät tunteneet ainuttakaan ongelmapelaajaa, vakavana ongelmana ongelmapelaamista piti 7,89 %, jokseenkin vakavana ongelmana 30,26 % ja 27,63 % ei osannut sanoa. (liite 5) Vastaajista vain 12 % oli tietoinen siitä että on itse tai joku lähimmäisistä on saanut apua RAY:n tukemilta järjestöiltä tai yhteisöiltä (liite 4). Kuitenkin tosiasiallisesti tukea näiltä järjestöiltä saa huomattavasti useamman läheinen. Tietämys siitä mitä apua kukin hakee ja mitä järjestöjä RAY tukee ei varmasti ole sillä tasolla, että tällaisella kysymyksellä saataisiin vastaus siihen, kuinka suurelle osalle RAY apua antaa.

7.3 Mielenpiteet koskien rahapeliautomaattitoimintaa Suomessa

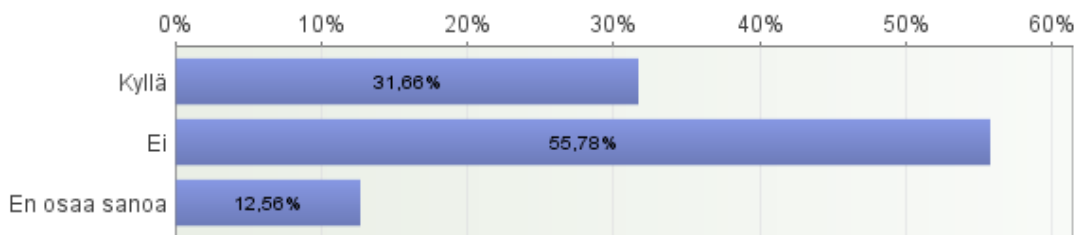
KUVIO 11. Onko rahapeliautomaattien määrä Suomessa mielestäsi?

Suurimman osan vastaajista (41,71 %) mielestä rahapeliautomaattien määrä Suomessa on tällaisenaan sopiva. Ne jotka olivat sitä mieltä että automaatteja tulisi vähentää, olivat huomattavasti useammin sitä mieltä, että niitä tulisi vähentää heti kerralla reilummin kuin hieman. Tämä johtuu mielestäni siitä, että 31,6 % vastaajista oli sitä mieltä että rahapeliautomaattien hajasijoittelu julkisiin tiloihin tulisi lopettaa kokonaan ja suurin osa automaateista sijaitsee julkisissa tiloissa (kuvio 12). Kun tarkastellaan sitä ryhmää joka pelaa rahapeliautomaatteja viikoittain tai päivittäin, niin heistä 59 %:in mielestä automaattien määrä oli sopiva ja vain n. 16 % mielestä niitä tulisi vähentää reilusti (liite 6). Silläkin kokiko vastaaja tuntevansa ongelmapelaajia, oli jonkinlainen merkitys tämän kysymyksen vastaamiseen. Niiden mielestä jotka eivät tunteneet ainuttakaan, automaattien määrä oli sopiva n. 49 %:lla, vähennettävä reilusti n. 21 %:lla ja useampi heistä ei osannut sanoa (17 %). (Liite 7.)

TAULUKKO 3. Mitä mieltä olet seuraavista väittämistä koskien rahapeliautomaattien hajasijoittelua julkisiin tiloihin (ruokakauppoihin, kioskeihin, huoltoasemille jne) ?

	eri mieltä	jokseenkin eri mieltä	ei samaa eikä eri mieltä	jokseenkin samaa mieltä	samaa mieltä
RAY:ltä hyväksyttävä tapa kerätä varoja hyväntekeväisyyteen	20,1%	15,08%	7,04%	29,65%	28,14%
Mukavaa kun on ajanvietettä eri paikoissa	12,56%	15,58%	14,57%	32,16%	25,13%
Mukava tapa käyttää ylimääräisiä kolikoita mitä jää mm. ostosreissulta	11,06%	12,06%	16,58%	37,19%	23,12%
Rahapeliautomaatit ja niiden pelaajat ovat tärkeä osa suomalaista kulttuuria ja ilman niitä mm. huoltoasemakulttuuri olisi vaisumpi	21,11%	19,1%	22,61%	25,63%	11,56%
Aiheuttaa ongelmapelaamisen lisääntymistä Suomessa	5,53%	12,56%	14,57%	31,16%	36,18%
Aiheuttaa nimenomaan köyhemmille väestöluokille ongelmia	11,06%	16,08%	17,09%	26,63%	29,15%
Huono asia niitä pelaaville vanhuksille	8,59%	14,14%	15,66%	25,25%	36,36%
Huono asia alaikäisten rahapelaamisen kannalta	8,54%	11,06%	14,07%	36,18%	30,15%
Yhteensä	12,32%	14,46%	15,27%	30,48%	27,47%

Kun kysyttiin mielipiteistä rahapeliautomaattien sijoittelusta julkisiin tiloihin, niin eniten mielipiteitä molemmille puolille jakavat väittämät olivat: ”RAY:ltä hyväksyttävä tapa kerätä varoja hyväntekeväisyyteen” ja ”Rahapeliautomaatit ja niiden pelaajat ovat tärkeä osa suomalaista kulttuuria ja ilman niitä mm. huoltoasemakulttuuri olisi vaisumpi”. Ensin mainitun kanssa oltiin hieman enemmän samaa mieltä kuin eri mieltä ja toisena mainitun kanssa toisinpäin. Suurempi osa piti mukavana asiana sitä että ajanvietettä on eri paikoissa. Automaattien julkisiin tiloihin sijoitteluun liittyvien negatiivisten väittämien kanssa oltiin huomattavasti useammin samaa mieltä kuin eri mieltä. Peräti 36,18 % oli samaa mieltä ja 31,6 % jokseenkin samaa mieltä siitä, että automaattien hajasijoittelu aiheuttaa ongelmapelaamisen lisääntymistä Suomessa.

KUVIO 12. Tulisiko mielestäsi rahapeliautomaattien hajasijoittelu julkisiin tiloihin lopettaa kokonaan?

Vastaajista lähes kolmannes oli sitä mieltä, että rahapeliautomaattien hajasijoittelu julkisiin tiloihin pitäisi lopettaa kokonaan. Rahapeliautomaatteja viikoittain tai lähes päivittäin pelaavista hajasijoittelun oli valmis lopettamaan 22,73 % (liite 8). Niistä 24 vastaajasta jotka olivat itse tai tiesivät jonkun läheiseen saaneen apua RAY:n tukemilta järjestöiltä tai yhteisöiltä, vain 3 oli sitä mieltä että hajasijoittelu tulisi lopettaa (liite 9). Automaattien sijoittelu vain RAY:n omiin valvottuihin pelisaleihin oli ylivoimaisesti suosituin vaihtoehto nykymallille. Se keräsi 76,19 % niistä, jotka vastasivat kyllä hajasijoittelun julkisiin tiloihin lopettamis-kysymykseen (liite 10).

TAULUKKO 4. Ovatko RAY:n rahapeliautomaattien pelit mielestäsi?

	eri mieltä	jokseenkin eri mieltä	En osaa sanoa	jokseenkin samaa mieltä	samaa mieltä
Mukavia ja harmittomia ajanvietepelejä	11,06%	24,62%	4,02%	41,21%	19,1%
Luonteeltaan pitkäkestoisia	33,17%	39,2%	18,09%	8,04%	1,51%
Nopeita rahansyöjiä	2,01%	9,55%	8,54%	47,74%	32,16%
Koukuttavia	9,05%	14,57%	11,56%	44,22%	20,6%

Suurempi osa oli samaa mieltä kuin eri mieltä siitä että RAY:n rahapeliautomaattien pelit ovat mukavia ja harmittomia ajanvietepelejä. ”Luonteeltaan pitkäkestoisia” väittämän kanssa hyvin harva oli edes jokseenkin samaa mieltä ja samaa mieltä vain 3 vastaajaa. Vain n. 12,5 % vastaajista oli jokseenkin eri mieltä tai eri mieltä sen kanssa että pelit ovat nopeita rahansyöjiä. Siitäkin huolimatta että suurin osa vastaajista piti pelejä nopeina rahansyöjinä, niin suurin osa piti niitä myös koukuttavina. Sillä pelasiko vastaaja rahapeliautomaatteja viikoittain tai lähes päivittäin oli yllättävän pieni merkitys mielipiteisiin automaattien peleistä. Tästä ryhmästä verraten kaikkiin vastaajiin hieman harvempi piti pelejä nopeina rahansyöjinä, kun taas vieläkin suurempi osa oli sitä mieltä että pelit ovat koukuttavia. (Liite 11.) Tässä kysymyksessä mielestäni kaikkein

huomionarvoisin ja yllättävin seikka oli se, että niin suuri osa vastaajista piti pelejä koukuttavina. Ylivoimaisesti suurin osa (72, 86 %) piti pelien panoksia sopivina tällaisenaan (liite 12).

TAULUKKO 5. Mitä mieltä olet rahapeliautomaatteihin vastikään liitetystä pankkikortilla maksamisvaihtoehdosta?

	eri mieltä	jokseenkin eri mieltä	en osaa sanoa	jokseenkin samaa mieltä	samaa mieltä
Hyvä lisä, koska käteistä rahaa käytetään nykyään vähemmän ja automaattienkin on seurattava muutosta	33,67%	18,59%	5,53%	23,12%	19,1%
Tärkeä lisä, koska pelaamista on helppo seurata tiliotteista ja korttimaksamiseen on liitetty pelaamisrajoituksia	31,16%	17,09%	14,07%	22,11%	15,58%
Huono asia ongelmapelaamisen kannalta, koska nyt ongelmapelaajilla on mahdollista pelata ilman käteistä rahaakin	8,54%	11,06%	2,01%	25,13%	53,27%
Maksutavan lisäyksen tarkoitus on ainoastaan saada pelaajat pelaamaan enemmän ja automaattit tuottamaan enemmän	8,54%	8,04%	8,54%	28,14%	46,73%

Kaikista vastaajista hieman reilut puolet ei ollut koskaan käyttänyt rahapeliautomaatteihin liitettyä pankkikortilla maksamisvaihtoehtoa. Melkein kolmannes vastaajista oli käyttänyt sitä useammin kuin kerran. (Liite 13.) Niistä jotka ilmoittivat pelaavansa RAY:n rahapeliautomaatteja viikoittain tai lähes päivittäin, 75 % oli käyttänyt korttimaksamista automaateissa useammin kuin kerran (liite 14). ”Hyvä lisä, koska käteistä rahaa käytetään nykyään vähemmän ja automaattienkin on seurattava muutosta” väittämä jakoi vastaajien mielipiteet, kuitenkin niin että jonkin verran suurempi osa oli eri mieltä, kuin samaa mieltä. Toisen positiivisen väittämän eli ”Tärkeä lisä, koska pelaamista on helppo seurata tiliotteista ja korttimaksamiseen on liitetty pelaamisrajoituksia” prosenttimäärät jakautuivat hyvin pitkälti samoin kuin ensimmäisen väittämän kanssa, sillä erotuksella että suurempi osa ei osannut muodostaa minkäänlaista mielipidettä. Noin puolet oli samaa mieltä ja neljännes jokseenkin samaa mieltä siitä että korttimaksamisen lisääminen automaatteihin on huono asia ongelmapelaamisen kannalta. ”Maksutavan lisäyksen tarkoitus on ainoastaan saada pelaajat pelaamaan enemmän ja automaattit tuottamaan enemmän” väittämän kanssa oltiin suunnilleen samoissa määrin samaa mieltä tai jokseenkin samaa mieltä kuin toisenkin negatiivisen väittämän kanssa. Yleisesti vastaajien mielipide oli kriittinen RAY:n automaatteihin tulleesta korttimaksamisvaihtoehdosta,

negatiivisten väittämien keräessä huomattavasti enemmän samaa mieltä vastauksia kuin positiivisten.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Vuonna 1938 perustetun Raha-automaattiyhdistyksen toiminta on kasvanut tähän mennessä lähes miljardibisnekseksi, kun alkuvuosina kyse oli vain pienestä määrästä pajatso-pelejä. Voimakkaimmillaan tuloskasvu oli 90-luvun laman aikaan. Silloin RAY:n antama tuki koettiin erityisen tärkeäksi, koska kunnat eivät huonon taloustilanteen takia pystyneet huolehtimaan laman syrjäyttämistä yksilöistä niin hyvin kuin olisi voinut toivoa. Niihin aikoihin tapahtui mm. voimakasta rahapeliautomaattien määrän lisäämistä julkisiin tiloihin, sekä ensimmäiset RAY:n pelisalit perustettiin. Laman jälkeenkin automaattien määrään lisäämistä on jatkettu ja vuonna 2008 ensimmäiset pankkikorttimaksamisen mahdollistavat automaatit otettiin käyttöön. Tulokasvun tavoittelua on laman jälkeen perusteltu enemmän ostovoiman kasvulla, kuin sillä että avuntarve olisi lisääntynyt. Automaattien määrää tullaan todennäköisesti kasvattamaan vielä jatkossakin, koska arpajaislaissa määritettyä automaattien maksimimäärää nostettiin lakimuutoksella. Arpajaislain muutoksen myötä ikärajan nosto 15:sta vuodesta 18:sta on ollut merkittävin muutos vastuullisen pelaamisen suuntaan.

Rahapeliautomaatit olivat Norjassa ylivoimaisesti suurin ongelmapelaamisen aiheuttaja kun alettiin ensimmäisen kerran puhua niiden poistamisesta. Siitäkin huolimatta rahapeliautomaattitoiminnan siirtäminen Norsk Tippingin yksinoikeudeksi sai myös paljon arvostelua osakseen. Puhuttiin siitä että Norsk Tippingin motivaationa oli vain kasvattaa markkinaosuuttaan ja eliminoida kilpailua, eikä niinkään kitkeä ongelmapelaamista. Norjan peliongelmaisista auttavaan puhelimeen Hjelplinjeniin tulleista soittotilastoista voi kuitenkin päätellä, että muutos on kitkenyt ongelmapelaamista Norjassa huomattavan paljon. Kun tarkastellaan tässä työssä sivulta 16 löytyvää kuviota 1, jossa vertaillaan Suomen ja Norjan rahapeliautomaattien tuottoa, niin voidaan todeta että kun Norjassa tuotto oli suurimmillaan vuonna 2005, niin se oli silloinkin vain reilut puolet Suomen vastaavasta lukemasta. Kuviota käsitellessä on hyvä ottaa huomioon myös se, että Norjassa ostovoima on yleisesti Suomea suurempi. Sitä voidaan miettiä olisiko muutosta koskaan tapahtunut, mikäli vanhat peliautomaatit olisivat jo olleet Norjassa valtion monopolin toimeenpanemia. Suomessakaan rahapeliautomaatteja ei ole vedetty pois, vaikka ne ovat ylivoimaisesti suurin ongelmapelaamisen aiheuttaja. Automaattien määrä oli Norjan vanhojen automaattien aikaan molemmissa maissa suurin piirtein sama. Tarkkoja määriä Norjan vanhasta automaattikannasta ei löytynyt, koska ne olivat monen toimeenpanijan hallussa.

Suomessa on noin 110 000 ongelmapelaajaa. Luku käsittää lievemmin ja vakavammin peliongelmaiset. Peluurin tilastoissa vuonna 2012 rahapeliautomaatit olivat ensisijainen ongelmia aiheuttava peli 60 prosentissa, niistä puheluista joissa ensisijainen ongelmia aiheuttava peli saatiin selvitettyä. Fyysiset rahapeliautomaatit 46 % kerroista. Ongelmapelaajaksi luokiteltu käyttää rahapeleihin noin neljä kertaa enemmän rahaa viikossa, kuin mitä on kaikkien rahapelaajien keskimäärin viikossa rahapeleihin käyttämä summa.

Kun tarkastellaan ongelmapelaajien määrää Norjassa peliongelmaisia auttavaan puhelimeen hjeplinjeniin tulleiden soittojen määrästä, niin automaattien poiston jälkeisenä vuonna 2008 soittojen määrä oli enää 36 prosenttia siitä mitä se oli pahimmillaan vuonna 2004. Taulukko 1 sivulla 26 osoittaa, että tehtyjen tutkimusten mukaan rahapeliautomaattien pelaajat eivät juuri siirtyneet pelaamaan muita rahapelejä kiellon jälkeen. Uudet Multix automaatit eivät ole olleet ensisijainen ongelmia aiheuttava peli kuin muutamassa tapauksessa. Siihen vaikuttaa osaltaan automaattien vähemmän uhkapelimäinen luonne, niihin liitetyt rajoitukset sekä se että automaattien määrä on huomattavasti vähäisempi. Multix automaattien levitys ei ole lähtenyt Norsk Tippingin toivomalla tavalla liikkeelle mm. siksi, että yrityskumppaneiden kiinnostus ottaa automaatteja tiloihinsa on ollut vähäinen. Automaatteihin asennetulla pakollisella kuukausittaisella pelaamisrajalla on ollut suuri merkitys automaattien pelaamismääriin. Usealla pelaajalla pelaaminen päättyy pakollisen rajan tullessa vastaan. Muilla automaatteihin asennetuilla rajoituksilla kuten pakollisella tauolla tunnin pelaamisen jälkeen on ollut vähäisempi merkitys pelaamiseen. Tutkimukset Norjan muutoksen vaikutuksista osoittavat myös sen, että muiden rahapelien myynnit eivät kovin merkittävästi nousseet rahapeliautomaattien kiellon jälkeen.

Opinnäytetyöhön liitettyssä kyselyssä selvitettiin vastaajien mielipiteitä rahapeliautomaattitoiminnasta Suomessa. Vastauksista voi päätellä, että suhteellisen suuri osa vastaajista suhtautuu kriittisesti rahapeliautomaattitoimintaan tällaisenaan Suomessa. Lähes kolmannes vastaajista olisi valmis lopettamaan rahapeliautomaattien sijoittelun julkisiin tiloihin kokonaan. Suurin osa oli sitä mieltä että automaattien sijoittelu julkisiin tiloihin aiheuttaa ongelmapelaamisen lisääntymistä Suomessa ja on erityisesti huono asia vanhusten ja alaikäisten rahapelaamisen kannalta. Toisaalta lähes puolet vastaajista piti rahapeliautomaatteja julkisissa tiloissa RAY:ltä hyväksyttävänä tapana kerätä varoja hyväntekeväisyyteen. Myös tunteisiin vetoava väittäjä rahapeliautomaattien yhteydestä suomalaiseen kulttuuriin ja huoltoasemakulttuuriin jakoi mielipiteet. Vastaajat suhtautuivat pääasiassa skeptisesti

rahapeliautomaatteihin liitettyä pankkikorttimaksu ominaisuutta kohtaan. Suurin osa vastaajista piti korttimaksamista ongelmapelaajien kannalta huonona asiana.

9 POHDINTA

RAY:n antama tuki sosiaali- ja terveysalan järjestöille edistää etenkin heikoimmassa asemassa olevien suomalaisten hyvinvointia. Tämä asia on kiistanalainen, mutta se että kyseiseen toimintaan kerätyistä varoista ylivoimaisesti suurin osa tulee julkisiin tiloihin asennetuista rahapeliautomaateista aiheuttaa monenlaisia ristiriitoja. Rahapeliautomaatteja pidetään yleisesti niiden nopean luonteen takia ongelmapelaamisen kannalta vaarallisimpana rahapelimuotona. Suomessakin Peluurin tilastoissa rahapeliautomaatit ovat jo vuosia olleet ylivoimaisesti suurin peliongelman aiheuttaja. Kun rahapeliautomaatit ovat olleet läsnä jokapäiväistä elämäämme sijoiteltuna julkisiin tiloihin, niin se on muokannut suomalaisten asenteita rahapelaamista kohtaan hyväksyvämpään suuntaan. Kun tutkitaan peliongelman syntymisprosessia, niin kulttuurisidonnaiset tekijät ja pelien helppo saatavuus ovat vaikuttavia tekijöitä ongelman syntyyn. On mielestäni hyvä pohtia myös sitä monenko suomalaisen ongelmapelaajan ensimmäiset pelikokemukset liittyvät RAY:n rahapeliautomaatteihin, niissäkin tapauksissa missä pääasiallinen ongelmia aiheuttava peli on jokin muu rahapelaamisen muoto.

Uudet Multix automaatit ovat Norsk Tippingin pelitoiminnasta vain pieni murto-osa, kun taas RAY saa tuotoistaan noin 90 % rahapeliautomaateista. Norsk Tippingille oli sen maineen kannalta tärkeää, että rahapeliautomaattitoiminnan siirtyminen heille kitkee peliongelmaisuuutta Norjassa ja tässä vaiheessa tutkimukset osoittavat että siinä on onnistuttukin. Olisi siis hyvä pohtia onko hyvä tapa pyörittää pelimonopolia siten, että yhdelle toimijalle on annettu yksinoikeudeksi vain rahapeliautomaatti- ja kasinopelitoiminta. Vielä siten että sen lakisäätöinen päämäärä ja perustehtävä on edistää terveyttä ja sosiaalista hyvinvointia tukemalla yleishyödyllisten yhteisöjen ja säätiöiden toimintaa. Mikäli rahapeliautomaattitoiminta olisi sellaisella toimijalla, jonka liikevaihdosta rahapeliautomaatit olisivat pienempi osa, niin automaateilla ei tavoiteltaisi samanlaista tuottoa kuin Suomessa on tavoiteltu. Suomessa on jo hallitusneuvotteluissa spekuloitu siitä, että Veikkauksen, RAY:n ja Finntoton yhdistämisellä säästettäisiin huomattava rahamäärä toiminnasta aiheutuissa kuluissa. Työni tutkimustulokset antavat myös tällaisen näkökulman, joka tukee yhdistämistä.

90-luvun laman aikaan RAY:n tukitoiminnalle annettiin niin suuri painoarvo, että tulokasvun tavoittelun seurauksena vastuullinen pelaaminen jäi taka-alalle. Sitä aikaa ja kehitystä voi pitää ratkaisevana, kun tarkastellaan sitä miten rahapeliautomaattitoiminta muokkautui Suomessa

nykyiselle laajuudelleen. Useat järjestöt ja yhteisöt ovat nykyisinkin täysin riippuvaisia RAY:n antamasta tuesta ja ilman sitä niiden toiminta lakkaisi kokonaan. Mielestäni kun rahapeliautomaatteja pidetään vaarallisimpana uhkapelaamisen muotona, niin ei koskaan saisi ajatella että siitä toiminnasta on pakko vain lypsää rahaa, koska tietyt hyvää tekevät yhteisöt ovat siitä rahasta riippuvaisia.

Kun ajatellaan ongelmapelaamista yleisesti, niin mielestäni se on asia mihin pystytään vielä Internetin aikakaudellakin vaikuttamaan mm. arpajaislain muutoksilla. Rahapeliautomaattitoiminnan sääntely on lähes täysin säänneltävissä, koska laittoman peliautomaatin toimeenpanemista Suomessa voi pitää lähes mahdottomana. Kun verrataan ongelmapelaamista sosiaalisena ongelmana esim. päihdeongelmaan, niin substanssien levitystä pystytään jossain määrin ehkäisemään, mutta täydellinen tai edes lähes täydellinen sääntely on mahdotonta kuten historia osoittaa. Mielestäni olisi siis hyvä pohtia rahapeliautomaattien runsasta määrää ja aggressiivista jakelua siltä kannalta, että onko tarpeen tietoisesti voimistaa ongelmapelaamista sosiaalisena ongelmana senkään varjolla, että toiminnasta saatu tuotto käytetään sosiaalisten ongelmien ehkäisemiseen. Vielä kun ajatellaan että vain noin puolet tuotosta menee avustuksina sosiaali- ja terveysalan järjestöille ja puolet menee itse toiminnan pyörittämiseen. Ongelmien ennaltaehkäisy on aina huomattavasti helpompaa ja halvempaa kuin jälkiehkäisy, ja on vaikea määrittää tuleeko vakavasti peli- tai päihderiippuvainen koskaan täysin terveeksi. Peliongelma jo vuosia sitten parantunutkin saattaa edelleen kokea pelaamistarvetta, kun kohtaa rahapeliautomaatteja päivittäin ruokaostoksia tehdessään.

Norjan uusien automaattien peleistä tehtiin huomattavasti vähemmän uhkapelimaaisia ja sitä kautta vähemmän peliriippuvuutta aiheuttavia. Tämä tarkoitti myös sitä että automaattit ovat vähemmän tuottavia. Suomessa rahapeliautomaattien osalta ainoa merkittävä vastuullista pelaamista merkittävässä määrin tukeva ratkaisu oli alaikärajan nosto 15:sta 18:ta ikävuoteen. Vuosiraportteja tutkiessa saa sellaisen käsityksen, että lähes kaikella pyritään vain tuloskasvuun ja silti puhutaan vastuullisesta pelaamisesta. ”Tähdätään alalla valvottuun kasvuun, jolla pyritään kanavoimaan pelihimo valvottuihin toimintoihin” on mielestäni lähes mahdoton ja absurdi yhtälö. Usein rahapeliautomaattien määrän lisäämistä Suomessa perustellaan sillä, että pelaajat pelaisivat kuitenkin Internetissä ja rahat valuisivat ulkomaisille toimijoille. Tutkimukset Norjasta osoittavat kuitenkin, että vanhojen automaattien pelaajat eivät juuri lisänneet muiden rahapelimuotojen pelaamista automaattien poiston jälkeen. Korttimaksamiseen liitetyt pelaamisrajoitukset ovat toki hyviä, mutta ei korttimaksamisen lisäämisestä yleisesti voi ikinä

sanoa että se olisi muutos vastuulliseen pelaamiseen, koska pelaamiseen on nyt liitetty rajoituksia. Näkisin kuitenkin korttimaksamisessa automaateissa myös mahdollisuuden. Mikäli kolikkomaksaminen poistettaisiin automaateista, niin jäljelle jäisi vain mahdollisuus pelata pakollisten päivittäisten pelaamisrajoitusten kanssa kuten Norjassa. Tämä muutos toki pienentäisi RAY:n tulosta, mutta olisi merkittävä muutos vastuullisen pelaamisen suuntaan. EU:n pelimonopolille asettamissa linjauksissa mainitaan, että pelimonopolin tehtävä on pitää pelaamisesta aiheutuvat haitat kurissa, eikä se saa millään tavoin kasvattaa niitä. Jos ajatellaan että rahapeliautomaatit Suomessa olisivat yksityisten toimijoiden toimeenpanemia, niin aivan varmasti niiden määrä ja sijoittelu olisi tarkasti rajoitettu ja sitä kautta ongelmapelaaminen vähäisempää. Ongelma nykymallissa on se, kun rahapeliautomaattitoiminnasta keskustellaan, niin pöydässä usein istuu vain sellaisia tahoja jotka jollain tavalla hyötyvät RAY:n antamasta tuesta. Muun muassa kaikki peliongelmaisia hoitavat järjestöt Suomessa ovat RAY:n tukemia.

Opinnäytetyön aihe oli yhden ihmisen tekemäksi ammattikorkeakoulutyöksi laaja ja vaikea. Ilman omaa rahapelaamistaustaa ja kiinnostusta aihetta kohtaan työn tekeminen olisi ollut mahdotonta. Rahapelialaan liittyy paljon muista aloista poikkeavia tekijöitä, joten koen että tulee olla valmiiksi jo hyvin selvillä asioista välttääkseen selkeitä asiavirheitä työssä. Työtä tehdessä on oppinut paljon uutta rahapelialasta, mutta paljon merkittävämpänä hyötynä itselleni pidän sitä että on oppinut tutkimuksen tekemisestä paljon. Pidän työn aihetta ajankohtaisena ja omaperäisenä. Sen lisäksi, että Norja on monessa mielessä maana hyvin samankaltainen Suomen kanssa, niin rahapeliautomaattien määrä Norjassa oli suunnilleen sama 2000-luvun alussa. On siis monessa mielessä loogista tässä asiassa hakea Norjan muutoksesta näkökulmia Suomeen.

LÄHTEET

Alsart. 2013. ABOUT Aristocrat. Hakupäivä 22.9.2013 <http://alsart.com/en/node/3245>

Aristocrat Lotteries. 2013.WHO WE ARE. Hakupäivä 22.9.2013
http://www.aristocratlotteries.com/WHO_WE_ARE.aspx

Arpajaislaki 23.11.2001/1047

Engebø, J. 2010. From slot machines to gaming terminals – experiences with regulatory changes in Norway. Norwegian Gaming Authority presentation. Hakupäivä 7.9.2013
http://www.easg.org/media/file/vienna2010/presentations/Thursday/1330/P2/4_Jonny_Engebo.pdf

Engebø, J. 2012. IVTs and tools for responsible gambling. The Norwegian Gaming and Foundation Authority. Hakupäivä 12.9.2013
http://www.easg.org/media/file/loutraki2012/pres_pdf_loutraki_2012/wednesday_19_september_2012/1615-1815/parallel_1/2_jonny_engebo.pdf

Fekjær, H. O. 2000. Gambling and gambling problems in Norway. Hakupäivä 22.9.2013
<http://www.fekjaer.org/warsaw.htm>

Hoffman, B. H. 2012. Norwegian story – with a happy ending? Norsk Tipping AS. Hakupäivä 16.9.2013 <http://www.responsiblegambling.org/docs/discovery-2012/the-norwegian-story---with-a-happy-ending-.pdf?sfvrsn=12>

Hoffmann, B. H., Senior Advisor, Norsk Tipping AS – Norwegian National Lottery. 2013. Sähköpostihaastattelu 31.10.2013. Tekijän Hallussa.

Horne, I. 2009. The Gaming Machine Environment in Norway. A Report on Outcomes and Observations of the AGC Delegation to Oslo. Hakupäivä 18.9.2013
<https://senate.aph.gov.au/submissions/comittees/viewdocument.aspx?id=20e85d4b-5cd7-4fb6-8a25-86321f436824>

Ingeborg, L. 2013. Recent changes in the Norwegian gambling market – what do we know? Norwegian institute of alcohol and drug research. Hakupäivä 22.9.2013

KS Problem Gambling. 2013. Slot Machine – The “Crack Cocaine” of Gambling addiction. Hakupäivä 11.11.2013 http://www.ksproblemgambling.org/html/slot_machine.html

Mustalampi, S. 2012. Rahapelaaminen, ikäraajat, valvonta, valvonnan tuki. THL raportti. Hakupäivä 1.10.2013
http://phekaisevatyo.pbworks.com/w/file/etch/50437482/Saini_Ik%C3%A4rajavaalvonnan%20tuki_Lahti30012012.pdf

Norsk Tipping. 2009. Norsk Tipping annual and social report 2009. Hakupäivä 23.9.2013
https://www.norsk-tipping.no/selskapet/_binary?download=true&id=8891

Norsk Tipping. 2011. Norsk Tipping annual report 2011. Hakupäivä 11.10.2013
https://www.norsk-tipping.no/selskapet/_binary?download=true&id=88588

Norsk Tipping. 2013. Annual and social reports. Vuoden 2008 vuosiraportin tiivistelmä. Hakupäivä 23.9.2013 https://www.norsk-tipping.no/selskapet/english/annual_reports

Pajula, M. 2012. Peluurin vuosiraportti 2012. Hakupäivä 16.9.2013
www.peluuri.fi/data/liitteet/peluurin_vuosiraportti_2012.pdf

Pokerista. 2009. Ray tuplaa pelikoneiden päävoitot. Hakupäivä 30.9.2013
<http://www.pokerista.net/ray-tuplaa-pelikoneiden-paavoitot/>

RAY. 1994. Raha-automaattiyhdistyksen vuosikertomus 1994. Hakupäivä 2.10.2013
http://web.lib.hse.fi/FI/yrityspalvelin/pdf/1994/fraha_au.pdf

RAY. 1996. Raha-automaattiyhdistyksen vuosikertomus 1996. Hakupäivä 18.9.2013
http://web.lib.hse.fi/FI/yrityspalvelin/pdf/1996/fraha_au.pdf

RAY. 1998. Raha-automaattiyhdistyksen vuosikertomus 1998. Hakupäivä 18.9.2013
web.lib.hse.fi/FI/yrityspalvelin/pdf/1998/fraha_au.pdf

RAY. 2000. Raha-automaattiyhdistyksen vuosikertomus 2000. Hakupäivä 18.9.2013
http://web.lib.hse.fi/FI/yrityspalvelin/pdf/2000/Fraha_au.pdf

RAY. 2002. Raha-automaattiyhdistyksen vuosikertomus 2002. Hakupäivä 18.9.2013
https://www.ray.fi/sites/default/files/emmi_mediabank/RAY_vsk02_linkit.pdf

RAY. 2004. Raha-automaattiyhdistyksen vuosikertomus 2004. Hakupäivä 18.9.2013
https://www.ray.fi/sites/default/files/emmi_mediabank/RAY_vk04_pdf-tiedosto_FINAL.pdf

RAY. 2008. Raha-automaattiyhdistyksen vuosikertomus 2008. Hakupäivä 18.9.2013
https://www.ray.fi/sites/default/files/news/DCAA2J-RAY_VSK.pdf

RAY. 2009. Raha-automaattiyhdistyksen vuosiraportti 2009. Hakupäivä 23.9.2013
https://www.ray.fi/sites/default/files/emmi_mediabank/vuosi2009.pdf

RAY. 2010. Raha-automaattiyhdistyksen vuosiraportti 2010. Hakupäivä 10.10.2013
https://www.ray.fi/sites/default/files/emmi_mediabank/RAY_VSK_2010_72dpi.pdf

RAY. 2012. Raha-automaattiyhdistyksen vuosiraportti 2012. Hakupäivä 18.9.2013
https://www.ray.fi/sites/default/files/ray_vastuu_ja_vuosiraportti_2012_fi.pdf

RAY. 2012. Korttimaksaminen antaa eväitä pelaamisen hallintaan. Hakupäivä 23.9.2013
<https://www.ray.fi/ray/ajankohtaista/arkisto/korttimaksaminen-antaa-evaita-pelaamisen-hallintaan>

RAY. 2013a. Avustukset myönnetään kansalaisjärjestötoimintaan. Hakupäivä 23.9.2013
<https://www.ray.fi/fi/ray/toiminta/avustustoiminta/kenelle-avustuksia>

RAY. 2013b. Etuasiakas Hakupäivä 1.10.2013 <https://www.ray.fi/fi/etuasiakas>

RAY. 2013c. Historia. Hakupäivä 17.9.2013 <https://www.ray.fi/fi/ray/raytietoa/historia>

RAY. 2013d. Ikäraja. Hakupäivä 25.9.2013 <https://www.ray.fi/ikaraja>

RAY. 2013e. Kortillamaksaminen. Hakupäivä 23.9.2013
https://www.ray.fi/fi/pelitetia/kortillamaksaminen?rd_from=%2Fkortillamaksaminen

RAY.2013f. Pelitetia. Automaatit. Hakupäivä 8.9.2013 <https://www.ray.fi/fi/pelitetia/automaatit>

RAY. 2013g. Vastuullisuus pelitoiminnassa. Hakupäivä 23.9.2013
<https://www.ray.fi/fi/ray/vastuullisuus/vastuullisuus-pelitoiminnassa/alaikaispelaaminen>

RAY Avustusostasto. 2008. Avustusstrategia 2008-2011. Hakupäivä 15.9.2013 http://vslapset-fi-bin.directo.fi/@Bin/5f7545aabc00655236f566ca24321be2/1381196668/application/pdf/122649/RAY_avustusstrategia2008-2011.pdf

STT Info. 2012. Ray etuasiakkuus käynnistyy tänään 28.8.2012. Hakupäivä 30.9.2013
<https://www.sttinfo.fi/release?1&releaseld=57563>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2013. Mikä on rahapeliongelma. Hakupäivä 7.11.2013
http://www.thl.fi/fi_FI/web/fi/aiheet/tietopaketit/pelihaitat/rahapeliongelman_hoito_ja_tuki/mika_on_rahapeliongelma

Turja, T., Halme, J., Mervola, M., Järvinen-Tassopoulos, J. & Ronkainen, J. 2012. Suomalaisten rahapelaaminen 2011. THL Raportti 4/2012.
<http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/80298/948b7a38-bd15-4d6c-91ae-c0b565cc3cb9.pdf?sequence=1>

Valtioneuvosto. 2011. Valtioneuvoston yleisistunto 15.12.2011. Hakupäivä 10.10.2013
<http://valtioneuvosto.fi/toiminta/paatokset/paatosis/fi.jsp?oid=345765>

Warpenius, Holmila, Raitasalo 2012. Peliin ei puututa. Yhteiskuntapolitiikka. Hakupäivä 15.9.2013
<http://www.thl.fi/attachments/yp/2012/4/warpenius.pdf>

LIITTEET

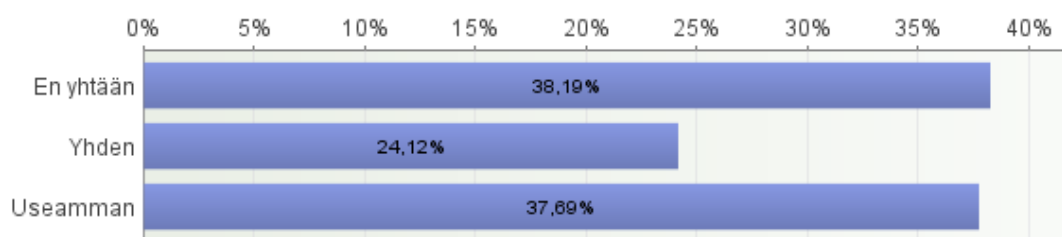
LIITE 1. Koetko että rahapelaaminen on sinulle? Viikoittain tai päivittäin pokeria pelaavien ryhmä

	Kuinka usein pelaat seuraavia rahapelimuotoja?: Pokeri (nettipokeri tai livepokeri)	
	viikoittain (N=21)	lähes päivittäin (N=44)
Hauskaa ja harmitonta ajanvietettä	15	24
Tuo elämään jännitystä	14	22
Tulonlähde	8	35
Turhaa rahanmenoa	4	8
Aiheuttaa tai on aiheuttanut lieviä tai vakavempia taloudellisia tai sosiaalisia ongelmia	3	5
Ei millään tavalla merkityksellinen asia	1	0

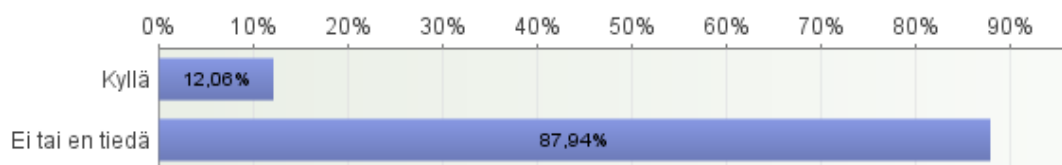
LIITE 2. Kuinka paljon käytät mielestäsi rahapeleihin rahaa? Viikoittain tai päivittäin pokeria pelaavien ryhmä

	Kuinka usein pelaat seuraavia rahapelimuotoja?: Pokeri (nettipokeri tai livepokeri)	
	viikoittain (N=21)	lähes päivittäin (N=44)
Olen voitolla rahapeleistä	11	37
En ollenkaan	0	0
Maksan rahapeliharrastuksesta varallisuuteeni nähden hieman rahaa, mutta siitä saatu jännitys ja ajanviete on sen arvoista	7	5
Rahapeleihin käytetty raha kannattaisi käyttää johonkin muuhun	1	1
Käytän rahapeleihin sen verran rahaa että se harmittaa minua muulloinkin kuin silloin kun pelaan rahapelejä	1	1
Käytän rahapeleihin niin paljon rahaa että se on minulle elämässä ongelma	1	0

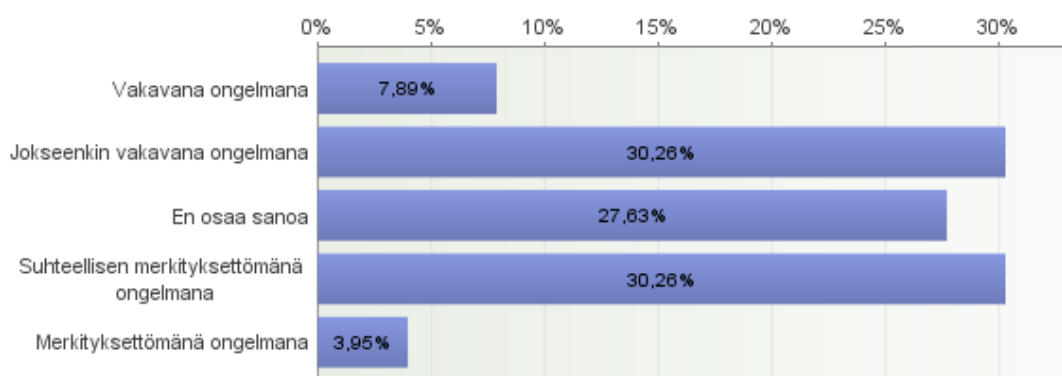
LIITE 3. Tunnetko sellaisia henkilöitä joiden koet olevan ongelmapelaajia

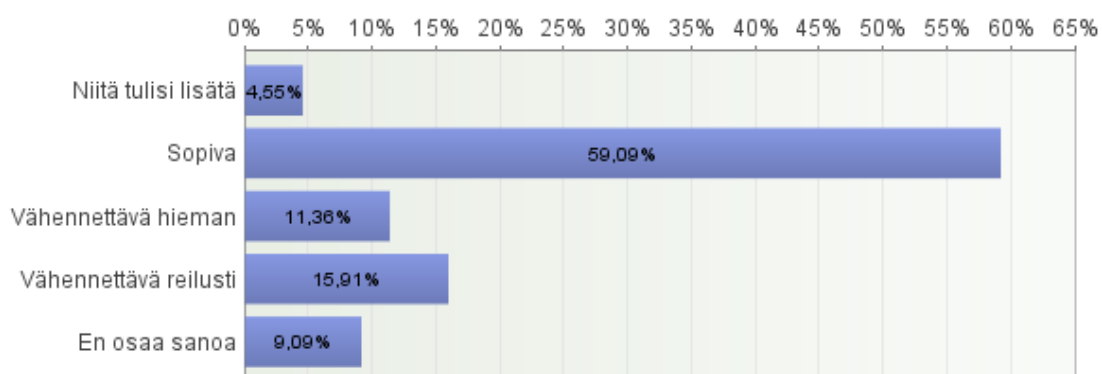
LIITE 4. Tiedätkö oletko itse tai onko joku lähimmäisistäsi saanut apua RAY:n tukemilta järjestöiltä tai yhteisöiltä

LIITE 5. Pidätkö ongelmapelaamista Suomessa yleisesti? Ryhmä joka ei tuntenut ainuttakaan ongelmapelaajaa

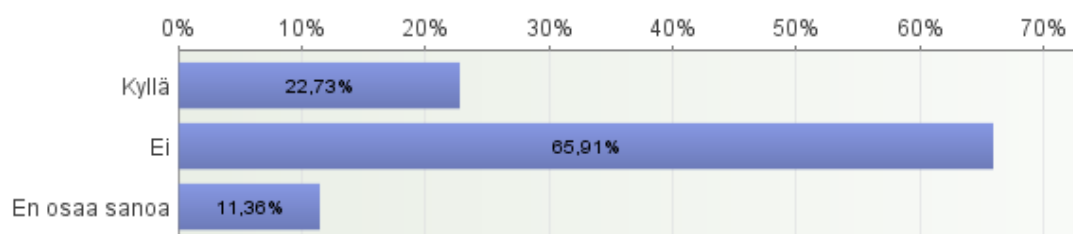
LIITE 6. Onko rahapeliautomaattien määrä mielestäsi? Ryhmä joka pelaa rahapeliautomaatteja päivittäin tai viikoittain 44kpl

LIITE 7. Onko rahapeliautomaattien määrä Suomessa mielestäsi? Ryhmä joka ei kokenut tuntevansa ainuttakaan ongelmapelaajaa

	Tunnetko sellaisia henkilöitä joiden koet olevan ongelmapelaajia?
	En yhtään (N=76)
Niitä tulisi lisätä	1,32%
Sopiva	48,68%
Vähennettävä hieman	11,84%
Vähennettävä reilusti	21,05%
En osaa sanoa	17,11%

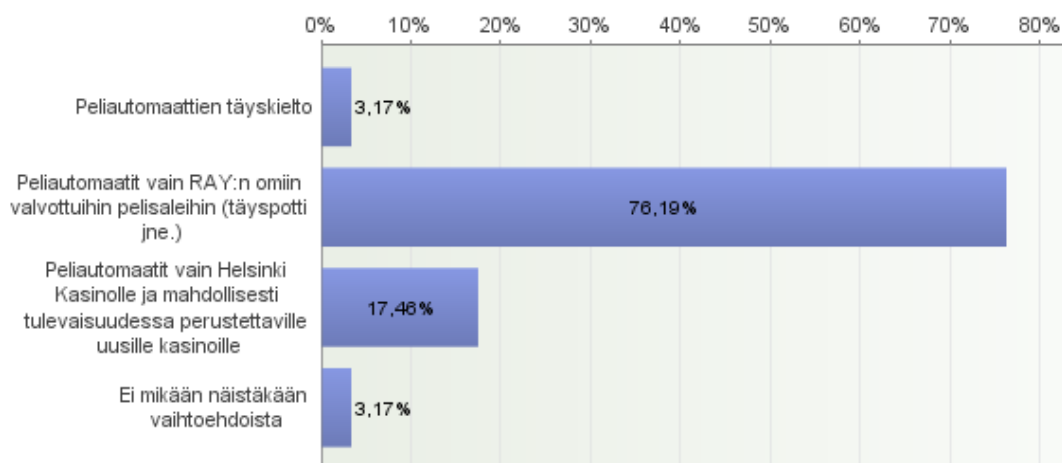
LIITE 8. Tulisiko mielestäsi rahapeliautomaattien hajasijoittelu julkisiin tiloihin lopettaa kokonaan? Ryhmä joka pelaa rahapeliautomaatteja viikoittain tai lähes päivittäin.

LIITE 9. Tulisiko mielestäsi rahapeliautomaattien hajasijoittelu julkisiin tiloihin lopettaa kokonaan? Ryhmä joka tiesi että itse tai joku läheinen on saanut apua RAY:n tukemilta järjestöiltä tai yhteisöiltä

	Tiedätkö oletko itse tai onko joku lähimmäisistäsi saanut apua RAY:n tukemilta järjestöiltä tai yhteisöiltä?
	Kyllä (N=24)
Kyllä	12,5%
Ei	87,5%
En osaa sanoa	0%

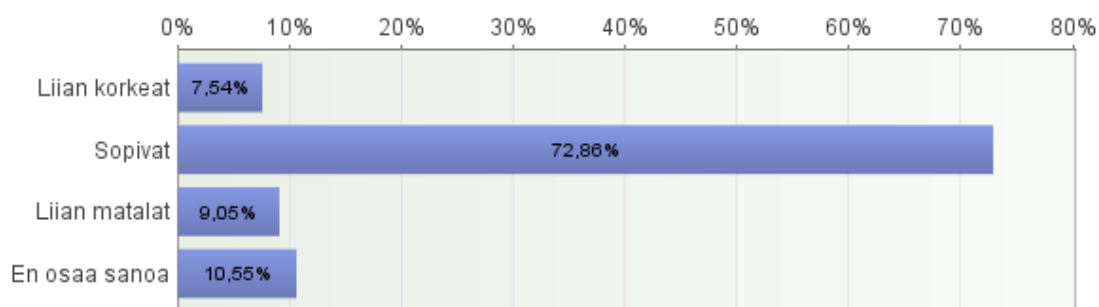
LIITE 10. Jos vastasit kyllä (Tulisiko mielestäsi rahapeliautomaattien hajasijoittelu julkisiin tiloihin lopettaa kokonaan?), niin minkälainen rahapeliautomaattien jakelusysteemi sopisi paremmin Suomeen?

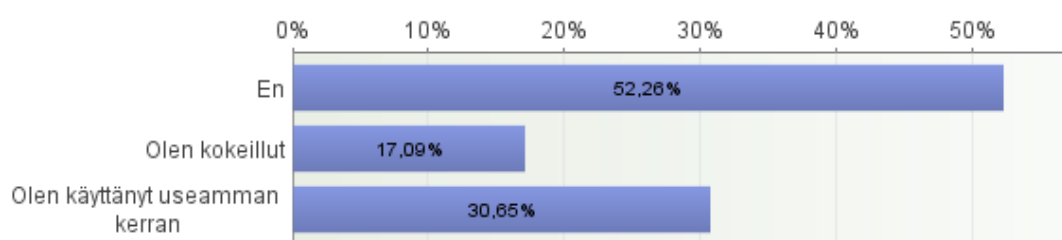
LIITE 11. Ovatko RAY:n rahapeliautomaattien pelit mielestäsi? Ryhmä joka pelaa rahapeliautomaatteja viikoittain tai lähes päivittäin

	eri mieltä	jokseenkin eri mieltä	En osaa sanoa	jokseenkin samaa mieltä	samaa mieltä
Mukavia ja harmittomia ajavietepelejä	2,27%	22,73%	0%	52,27%	22,73%
Luonteeltaan pitkäkestoisia	31,82%	38,64%	15,91%	11,36%	2,27%
Nopeita rahansyöjiä	4,55%	15,91%	9,09%	45,45%	25%
Koukuttavia	2,27%	15,91%	6,82%	43,18%	31,82%
Yhteensä	10,23%	23,3%	7,95%	38,07%	20,45%

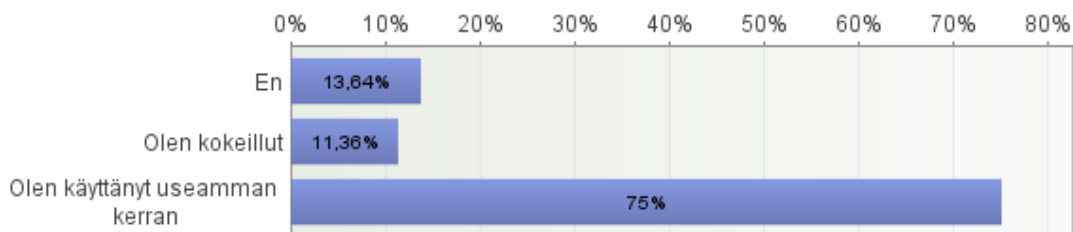
LIITE 12. Ovatko pelien panokset mielestäsi?

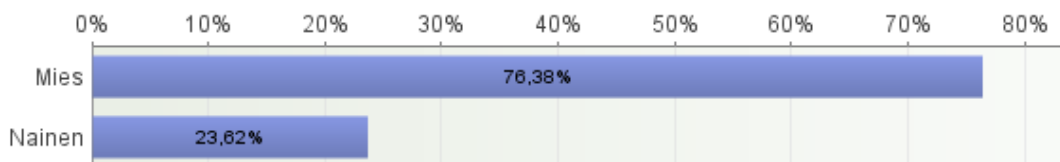
LIITE 13. Oletko käyttänyt rahapeliautomaatteihin liitettyä pankkikortilla maksuvaihtoehtoa?

LIITE 14. Oletko käyttänyt rahapeliautomaatteihin liitettyä pankkikortilla maksuvaihtoehtoa? Ryhmä joka pelaa rahapeliautomaatteja viikoittain tai lähes päivittäin

LIITE 15. Vastaajien sukupuoli

LIITE 16. Vastaajien ikä

	Minimiarvo	Maksimiarvo	Keskiarvo	Mediaani
Vuotta	16	63	27,82	26

LIITE 17. Kyselylomake

Kysely koskien mielipiteitä rahapeliautomaattitoiminnasta Suomessa

Suomessa on reilu 20 000 Raha-automaattiyhdistyksen omistamaa ja toimeenpanemaa rahapeliautomaattia. Rahapeliautomaatit on sijoitettu Casino Helsinkiin, RAY:n omiin valvottuihin pelisaleihin sekä suurimmaksi osaksi erilaisiin julkisiin tiloihin (ruokakauppoihin, huoltoasemille, kioskeihin jne.) Rahapeliautomaattitoiminnasta saatu liikevoitto käytetään kokonaisuudessaan avustuksina sosiaali- ja terveysalan järjestöille ja yhteisöille. Tässä kyselyssä on tarkoitus selvittää vastaajan mielipiteitä koskien rahapeliautomaattitoimintaa Suomessa. Kyselyyn vastataan nimettömänä ja yksittäisen vastaajan antamia vastauksia ei tulla erikseen käsittelemään saati julkaisemaan missään.

1. Sukupuoli *

- Mies
 Nainen

2. Ikä *

_____ Vuotta

Pelaamistausta

3. Kuinka usein pelaat seuraavia rahapelimuotoja? (en koskaan, muutamia kertoja vuodessa, muutamia kertoja kuukaudessa, viikoittain, lähes päivittäin)

RAY:n rahapeliautomaatit

Pokeri (nettipokeri tai livepokeri)

Ravintoloiden kasinopelit

Kasinoiden kasinopelit (Suomessa tai ulkomailla)

Internetin kasinopelit

Urheiluviedonlyöntipelit

Hevosurheiluviedonlyöntipelit

Lotto

Muut veikkauksen pelit kuin lotto ja urheiluviedonlyönti (esim. Keno ja raaputusarvat)

4. Koetko että rahapelaaminen on sinulle? (valitse tarvittaessa useampi vaihtoehto) *

- Hauskaa ja harmitonta ajanvietettä
 Tuo elämään jännitystä
 Tulonlähde
 Turhaa rahanmenoa
 Aiheuttaa tai on aiheuttanut lieviä tai vakavempia taloudellisia tai sosiaalisia ongelmia
 Ei millään tavalla merkityksellinen asia

5. Kuinka paljon mielestäsi käytät rahapeleihin rahaa? *

- Olen voitolla rahapeleistä

- En ollenkaan
- Maksan rahapeliharrastuksesta varallisuuteeni nähden hieman rahaa, mutta siitä saatu jännitys ja ajanviete on sen arvoista
- Rahapeleihin käytetty raha kannattaisi käyttää johonkin muuhun
- Käytän rahapeleihin sen verran rahaa että se harmittaa minua muulloinkin kuin silloin kun pelaan rahapelejä
- Käytän rahapeleihin niin paljon rahaa että se on minulle elämässä ongelma

6. Tunnetko sellaisia henkilöitä joiden koet olevan ongelmapelaajia? *

- En yhtään
- Yhden
- Useamman

7. Pidätkö ongelmapelaamista Suomessa yleisesti? *

- Vakavana ongelmana
- Jokseenkin vakavana ongelmana
- En osaa sanoa
- Suhteellisen merkityksettömänä ongelmana
- Merkityksettömänä ongelmana

8. Tiedätkö oletko itse tai onko joku lähimmäisistäsi saanut apua RAY:n tukemilta järjestöiltä tai yhteisöiltä? *

- Kyllä
- Ei tai en tiedä

Mielipiteet rahapeliautomaateista

9. Onko rahapeliautomaattien määrä Suomessa mielestäsi? *

- Niitä tulisi lisätä
- Sopiva
- Vähennettävä hieman
- Vähennettävä reilusti

En osaa sanoa

10. Mitä mieltä olet seuraavista väittämistä koskien rahapeliautomaattien hajasijoittelua julkisiin tiloihin (ruokakauppoihin, kioskeihin, huoltoasemille jne) ? (eri mieltä, jokseenkin eri mieltä, ei samaa eikä eri mieltä, jokseenkin samaa mieltä, samaa mieltä)

RAY:ltä hyväksyttävä tapa kerätä varoja hyväntekeväisyyteen

Mukavaa kun on ajanvietettä eri paikoissa

Mukava tapa käyttää ylimääräisiä kolikoita mitä jää mm. ostosreissulta

Rahapeliautomaatit ja niiden pelaajat ovat tärkeä osa suomalaista kulttuuria ja ilman niitä mm. huoltoasemakulttuuri olisi vaisumpi

Aiheuttaa ongelmapelaamisen lisääntymistä Suomessa

Aiheuttaa nimenomaan köyhemmille väestöluokille ongelmia

Huono asia niitä pelaaville vanhuksille

Huono asia alaikäisten rahapelaamisen kannalta

11. Tulisiko mielestäsi rahapeliautomaattien hajasijoittelu julkisiin tiloihin lopettaa kokonaan?

*

Kyllä

Ei

En osaa sanoa

12. Jos vastasit kyllä niin minkälainen rahapeliautomaattien jakelusysteemi sopisi paremmin Suomeen?

Peliautomaattien täyskielto

Peliautomaatit vain RAY:n omiin valvottuihin pelisaleihin (täyspotti jne.)

Peliautomaatit vain Helsinki Kasinolle ja mahdollisesti tulevaisuudessa perustettaville uusille kasinoille

Ei mikään näistäkään vaihtoehdoista

13. Ovatko RAY:n rahapeliautomaattien pelit mielestäsi? (eri mieltä, jokseenkin eri mieltä, en osaa sanoa, jokseenkin samaa mieltä, samaa mieltä)

Mukavia ja harmittomia ajavietepelejä

Luonteeltaan pitkäkestoisia

Nopeita rahansyöjiä

Koukuttavia

14. Ovatko pelien panokset mielestäsi? *

- Liian korkeat
- Sopivat
- Liian matalat
- En osaa sanoa

15. Oletko käyttänyt rahapeliautomaatteihin liitettyä pankkikortilla maksuvaihtoehtoa? *

- En
- Olen kokeillut
- Olen käyttänyt useamman kerran

16. Mitä mieltä olet rahapeliautomaatteihin vastikään liitetystä pankkikortilla maksamisvaihtoehdosta? (eri mieltä, jokseenkin eri mieltä, en osaa sanoa, jokseenkin samaa mieltä, samaa mieltä)

Hyvä lisä, koska käteistä rahaa käytetään nykyään vähemmän ja automaattienkin on seurattava muutosta

Tärkeä lisä, koska pelaamista on helppo seurata tiliotteista ja korttimaksamiseen on liitetty pelaamisrajoituksia

Huono asia ongelmapelaamisen kannalta, koska nyt ongelmapelaajilla on mahdollista pelata ilman käteistä rahaakin

Maksutavan lisäyksen tarkoitus on ainoastaan saada pelaajat pelaamaan enemmän ja automaattit tuottamaan enemmän